

Sektpolitik

En analys av aktörerna bakom politiska
motioner rörande sekter i Sverige

Författare: Sanja Nilsson

Uppsats RK2002

Vårterminen 2010

Handledare: Liselotte Frisk

Abstract

Författare: Sanja Nilsson

Titel: Sektpolitik: En analys av aktörerna bakom politiska motioner rörande sekter i Sverige

Uppsats RK2002

Handledare: Liselotte Frisk

Akademin Humaniora och medier, Högskolan Dalarna

Problem/bakgrund:

De senaste två åren har ett antal motioner rörande sekter och deras verksamheter lagts i riksdagen. Bakgrunden är att man menar att en del människor får illa av sitt medlemskap och att särskilt stöd kan behövas vid ett avhopp samt att utredningar om barn som växer upp inom sekter behövs eftersom kunskapen om dessas situation är bristfällig. Det finns olika aktörer i samhället som intresserar sig för sekter. Religionsvetare, journalister, före detta medlemmar, rörelserna själva och terapeuter är alla exempel på aktörer som intar olika positioner på fältet sektsyn. Aktörernas agerande utgår från det ställningstagande deras respektive positionering innebär vilken i sin tur genererar reaktioner från övriga aktörer på samma fält.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att lägga ett maktperspektiv på fältet sektsyn och potentiellt politiskt inflytande genom att undersöka vilka aktörers perspektiv som ligger bakom motioner rörande sekter lagda i riksdagen åren 2008-2010 .

Kortfattad beskrivning

Genom att granska tre motioner rörande sekter som lagts åren 2008-2010 utifrån Bourdieus fältteori och Eileen Barkers modell över relationen mellan olika aktörer på fältet ”sektsyn” diskuterar uppsatsen frågan om vem som har potentiellt inflytande på de politiska besluten rörande sekter och deras verksamheter i Sverige.

Slutsatser/resultat

Min slutsats är att inflytandet från antikultrörelsens och medias aktörer huvudsakligen ligger till grund för dessa motioner.

Nyckelord: Sekter, politik, motioner, aktörer, fält, kapital, habitus

Innehållsförteckning

Abstract	1
Problem/bakgrund:	1
Syfte	1
Kortfattad beskrivning	1
Slutsatser/resultat	1
1. Inledning	1
1.1 Sekt som begrepp och begreppsdiskussion	2
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Material och metod	6
1.4 Disposition	7
2. Tidigare forskning	8
2.1 Bakgrund: Sekter och samhälle	8
2.2 I God Tro: Samhället och Nyandligheten	8
2.3 Utanför Sverige	9
3. Teoretiska utgångspunkter	14
3.1 Bourdieus relationella perspektiv	14
3.1.2 Fält/socialt rum	14
3.1.3 Kapital	15
3.1.4 Habitus	15
3.2 Barkers modell om aktörernas perspektiv	16
4. Motionerna	21
4.1 Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekter)	21
4.2 Motion 2009/10: So447: Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser.	25
4.3 Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sekter	26
5. Analys	28
5.1 Fältets uppbyggnad	28
5.1.2 Religionssociologi	28
5.1.2.1 Aktörer: FINYAR	28
5.1.2.2 Kapital och habitus	29
5.1.3 De nya religiösa rörelserna	29

5.1.3.1 Exempel på aktörer: Antroposofirörelsen, Hare Krishna-rörelsen och Scientologikyrkan	29
5.1.3.2 Kapital och habitus	30
5.1.4 Antikultrörelsen	32
5.1.4.1 Aktörer: FRI, Hjälpkällan, ROS och Liv i Frihet	32
5.1.4.2 Kapital och habitus	33
5.1.5 Media.....	33
5.1.5.1 Aktörer: Charlotte Essén <i>Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset</i> (2008).....	33
5.1.5.2 Kapital och habitus	34
5.1.6 Terapi	35
5.1.6.1 Aktörer: Håkan Järvå (red) <i>Sektsjuka: Bakgrund- uppbrott- behandling</i> (2009).....	35
5.1.6.2 Kapital och habitus	36
5.1.7 Juridiken	36
5.1.7.1 Aktörer: Tingsrätten	36
5.1.7.2 Kapital och habitus	37
5.2 Relationer i det sociala rummet	38
5.3 Motionerna	39
5.3.1 Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sektor)	39
5.3.2 Motion 2009/10: So447: Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser	41
5.3.3 Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sektor	42
6. Diskussion och slutsats	44
7. Avslutande ord	48
8. Tryckta och elektroniska källor	48

1. Inledning

Mitt intresse för sekter och politik väcktes när jag läste om hur relationen mellan sekterna och samhället ser ut i andra länder. Jag började fundera på hur Sverige förhåller sig till sekter, hur medias generellt negativa sektsyn påverkar gruppernas verksamhet och om det finns en koppling mellan vissa personers/organisationers syn på sekter och den politik som förs i Sverige rörande sekter. I andra länder, företrädevis i Frankrike, har enskilda personers och organisationers syn på sekter kommit att påverka rörelsernas möjligheter och allmänhetens uppfattning om dem och eftersom jag upplevde att vissa personer eller organisationer i Sverige har större inflytande än andra på sektdebatten började jag fråga mig om detta också påverkar politiska beslut och i så fall på vilket sätt. Om ett visst sätt att se på sekter dominerar den politiska debatten och beslutsfattandet, vilka konsekvenser får då det synsättet för medlemmar i de berörda grupperna? Vilka är det som uttrycker olika syn på sekter i Sverige? Vad innebär det för allmänhetens syn på sekter om ett perspektiv dominerar eller står oemotsagt? Vems perspektiv är det som väger tyngst och varför?

Först av allt ställde jag mig frågan vad som avses när man talar om sekter och jag upptäckte snart att svaret på den frågan beror på vem man frågar. Vissa rörelser såsom Scientologikyrkan och Jehovas Vittnen förknippas starkt med begreppet sekt, både inom och utom religionssociologin. Andra rörelser kan vara mindre kända och/eller svårplacerade. I media är en sekt ofta förknippat med något negativt och/eller farligt; inom akademiska discipliner har man en mer neutral användning av begreppet eftersom man inte värderar religionen i sig. På grund av den negativa konnotationen begreppet fått har man inom religionssociologin börjat använda begreppet nya religiösa rörelser (Giddens & Griffiths, 2006, s. 546). Vilka grupper som kallas sekter och/eller nya religiösa rörelser och hur man ser på dem varierar stort vilket kommer att tydliggöras i följande avsnitt med en genomgång av olika definitioner av begreppet sekt.

Föreliggande uppsats är ett försök att lägga ett maktperspektiv på fältet sektsyn och politiskt inflytande. Vi börjar med en diskussion av begreppet sekt genom att se hur det definieras inom religionssociologin.

1.1 Sekt som begrepp och begreppsdiskussion

I sin bok *De nya religiösa rörelserna: Vart tog de vägen?* beskriver professor i religionsvetenskap Liselotte Frisk begreppet sekt och dess historiska rötter. Jag har valt att utgå från Frisks redogörelse för begreppets ursprung och utveckling.¹

Den som var först ut med att benämna en rörelse med begreppet sekt var sociologen Max Weber. I boken *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* tog han upp flera exempel på vad han kallade sekter. Han ställde upp sektbegreppet i motsats till begreppet kyrka och gjorde skillnad mellan formerna av medlemskap. Weber menade att man föds in i en kyrka medan medlemskap i en sekt sker genom att en vuxen person bestämmer sig för att gå med och får en känsla av pånyttfödelse. I en kyrka kan vem som helst vara medlem medan sekten är exklusiv (Weber, 2003, s. 142). Som exempel på sekter använde Weber bland annat baptister och kväkare.² Webers teori utvecklades senare av religionsfilosofen Ernst Troeltsch. Troeltsch lade fokus på relationen mellan kyrkan eller sekten och det omgivande samhället. Han menade att kyrkor i allmänhet inte motsätter sig samhället och dess institutioner men det gör sekterna. På grund av detta motstånd såg Troeltsch sekternas medlemmar som varande främst ur samhällets lägre klasser (de som inte förlorar något på att motsätta sig majoritetens värderingar). Han påpekade också att kraven på medlemmarna var mycket större inom sekterna där långt ifrån alla var välkomna. Troeltsch lade till ytterligare en form förutom de två övriga och denna kallade han mysticism och där står den personliga upplevelsen i fokus (Frisk, 2007, s. 192). Precis som Weber utgick Troeltsch från protestantismen. Mysticismen fanns med i kristendomens tidigaste dagar och skiljs från de övriga kategorierna genom betoningen på den direkta personliga religiösa erfarenheten. Troeltsch menade att det i mysticismen alltid finns en motvilja mot majoritetsreligionen (Troeltsch, 1992, ss. 730-731). Mysticism som kategori togs senare upp av andra och omvandlades till det vi idag kallar kult (Frisk, 2007, s. 192). Den fjärde formen av rörelse som Frisk tar upp presenterades av teologen Richard Niebuhr och kallas denomination. Denominationen skiljer sig från sekterna genom att de bara kräver deltidsengagemang och att de inte står i motsatsförhållande till majoritetssamhället. Niebuhrs teori handlar om att sekter bara kan vara renodlade sekter under en generation, därefter förändras de till att bli denominationer. Förändringen sker

¹ Jag har utgått från Frisks redogörelse över ursprung och utveckling eftersom uppsatsens fokus inte ligger på att förklara begreppet sekt. I vissa fall har jag använt mig av primärkällorna då jag velat belysa någon del som inte finns med i Frisks redogörelse.

² Baptismen är en gren av protestantismen som uppstod på 1500-talet. För mer information se Svenska Baptistsamfundet: (2010-04-25). Kväkarna är en rörelse sprungen ur kristendomen grundad på 1600-talet. För mer information se Vännernas Samfund i Sverige, kväkarna.

huvudsakligen eftersom barn föds in i sekten och tvingar medlemmarna att socialisera in barnen i läran vilket leder till institutionalisering. Niebuhr hävdade också att en orsak till att sekter blev denominationer beror på att rörelsernas medlemmar blir mer och mer kapitalstarka och därmed en del av samhällets ekonomi. Även sociologen Howard Becker har bidragit till definitionerna genom att han teoretiserade kring begreppen kult och denomination. Med kult menade Becker en löst organiserad grupp människor med en negativ inställning till majoritetssamhället som privat utövar sin religiositet (Frisk, 2007, s. 192). Med denomination avsåg Becker grupper som inledningsvis varit i starkt spänningsförhållande till samhället men där spänningen minskat genom att gruppen institutionaliserats. Han menade, i likhet med Niebuhr, att sekter som består övergår till att bli denominationer (Giddens & Griffiths, 2006, s. 547). För att illustrera skillnaderna mellan kyrka, sekt, denomination och kult använder Frisk delvis religionssociologen Meredith McGuires uppställning. McGuire skiljer mellan individens religiositet och den kollektiva religiositeten genom att kalla den förra individens religiösa orientering och den senare gruppens kollektiva ställning. Orsaken till åtskillnaden är att hon menar att det inom en grupp kan finnas individer med olika orientering vad gäller deras religiositet. En person inom en viss grupp kan därmed vara mer sekteristiskt orienterad medan en annan, inom samma grupp, kan ha en mer kultisk inriktning på sin religiositet. Det är därför mer fruktbart att tala om sekteristiska tendenser snarare än om sekter. McGuire lägger stor vikt vid gruppens relation till det omgivande samhället. Hennes modell över relationen mellan majoritetssamhället och gruppen kan appliceras även på andra områden och hon ger ett exempel genom att likna det rådande hälsosystemet vid en kyrka medan alternativ medicinen har mer sekt och/eller kultliknande organisationsformer (McGuire, 2002, s. 154). Modellen hon använder för att skilja ut fyra organisationsformer grundas på att man tar i beaktande den sociala kontexten, analysnivån (nationell, regional eller lokal) och tidsperioden. Med romersk-katolska kyrkan som modell visar hon hur den i vissa kontexter varit kyrklig (Frankrike under 1200-talet) medan den under andra tidsperioder och i andra kontexter (USA 1840) var mer sekteristisk utifrån att den varken var accepterad av eller accepterade majoritetssamhället. På senare år har romersk-katolska kyrkan dock övergått till denominationell organisationsform (McGuire, 2002, s. 158). Frisk använder McGuires schema som grund för sin egen modell och resultatet ser ut så här:

	<u>Relation till samhället</u>	<u>Legitimitet</u>	<u>Grad av engagemang</u>	<u>Medlemskap</u>	<u>Anslutning</u>
Kyrka	Positiv	Unik	Deltid	Inklusivt	Föds in
Sekt	Negativ	Unik	Heltid	Exklusivt	Personligt ställningstagande
Denomination	Positiv	Pluralistisk	Deltid	Inklusivt	Föds in/Personligt ställningstagande
Kult	Negativ	Pluralistisk	Deltid	Exklusivt	Personligt ställningstagande

Att en rörelse anser sig ha unik legitimitet innebär att de inte tycker att andra religiösa vägar är legitima, deras väg är den enda rätta.

Utifrån uppställningen tar Frisk upp svårigheterna med att svara på frågan om en viss rörelse är en sekt och hon lyfter också fram den negativa klang begreppet sekt har fått i vardagligt tal. Att en sekt per definition är något som är dåligt eller fel är inte religionssociologins hållning. Istället utgår definitionen från den samlade religionssociologiska forskningen och frågan om vad en sekt är kompliceras ytterligare genom att många grupper med tiden ändrar organisationsform. De flesta rörelser kan inte med enkelhet klassas som det ena eller andra efter mallen utan hamnar ofta mellan olika kategorier. Frisk föreslår att diskussionen kanske skulle behöva innefatta begrepp som ”sektdrag” och ”denominationsdrag” i likhet med McGuires teorier. Andra problematiska aspekter med klassificeringen som Frisk tar upp är innebörden av en negativ relation till samhället. Både sekten och kulten har enligt modellen en negativ relation till samhället men på olika sätt. Frisk menar att detta delvis kan bero på att kulten motsätter sig majoritetsreligionen men ofta har liknande eller samma värderingar som majoritetskulturen. Sekten däremot kan ha både avvikande värderingar och man kan vara mindre tolerant mot andra. Att sekten kräver heltidsengagemang kan vara ytterligare en faktor som skapar en negativ relation med majoritetssamhället. Frisk avslutar diskussionen om organisationsformer med att ge sitt eget bidrag i form av en indelning av samhället/världen i fyra aspekter utifrån att hon menar att det viktigaste i avgränsningen är förhållandet till samhället. De fyra kategorierna kallar hon; religiös-kulturell aspekt, social struktur, värderingar, profan dimension. Den religiös-kulturella aspekten refererar till graden av avvikande från majoritetsskulturen i det samhälle en rörelse uppkommer och/eller verkar i.

Den sociala strukturen som aspekt hos Frisk innebär den grad av önskan som en rörelse kan ha att skapa ett nytt samhälle. Vissa rörelser motsätter sig hela samhällsstrukturen och vill skapa nya former av samhällsstrukturer medan andra till exempel vill bygga nya former av skolor och sjukvård men är nöjda med resten av samhällsinstitutionerna. En del rörelser vill överhuvudtaget inte ändra samhällsstrukturen. Omfattningen av förändring relaterar till spänningsgraden; ju mer man vill förändra, desto högre grad av spänning. Kategorin värderingar beskriver Frisk som den grad av överensstämmelse en rörelses värderingar har med mainstream-samhällets värderingar. Exempelvis värderas ”bättre hälsa, ökad intelligens och prestationsförmåga” högt i majoritetssamhället och rörelser som också värderar detta högt står i svagt spänningsförhållande till samhället. Den sista kategorin, profan dimension, refererar till rörelsernas uppfattning om hur man ska förhålla sig till fenomenvärlden. Med detta avses exempelvis naturen, sexualitet och hur man förhåller sig till användningen av materiella ting. En hög grad av spänning till den här aspekten innebär försakelse medan en lägre grad inte förespråkar ett asketiskt förhållningssätt (Frisk, 2007, ss. 191-196).

Utifrån ovanstående redogörelse drar jag slutsatsen att en problematisering av vilka rörelser som är att betrakta som sekter utifrån religionssociologiskt perspektiv är nödvändig eftersom kriterierna för en definition av begreppet kan diskuteras.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande undersökning är att belysa hur fältet ”seksyn” (det vill säga hur man ser på och definierar sekter) ser ut, vilka aktörerna³ på fältet är och hur maktfördelningen är uppdelad dem emellan. Fokus kommer att ligga på hur aktörernas inställning potentiellt påverkar politiken i Sverige. Frågeställningen som jag ämnar besvara lyder: *Vilken påverkan har fältet sektsyns uppbyggnad potentiellt på de politiska åtgärderna riktade mot sekter?* Jag kommer att diskutera frågan genom att analysera tre riksdagsmotioner rörande sekter utifrån Pierre Bourdieus teori om fält, kapital och habitus och Eileen Barkers modell om olika aktörers intressen avseende nya religiösa rörelser.⁴

³ I den svenska översättningen av Bourdieus böcker har man ibland översatt begreppet ”agents” med ”agenter”. Jag har dock här valt att använda begreppet ”aktörer” eftersom det vanligen används inom sociologin som översättning av begreppet ”agents”.

⁴ Som tidigare nämnts använder religionssociologer oftast begreppet nya religiösa rörelser då man talar om sekter. Jag kommer härifrån att använda termen sekter i största möjliga utsträckning (förutom när det gäller Barkers kategorier) för att undvika att förvirra läsaren.

1.3 Material och metod

Jag har valt att titta på motioner lagda i riksdagen som rör sekter mellan åren 2008-2010 genom en sökning på Sveriges Riksdags hemsida. Jag har uteslutit resultat som avser konfessionella skolor eftersom det är ett större och eget område. Jag har också uteslutit resultat som berör en specifik rörelses verksamhet eftersom jag också uppfattar det som en separat fråga (exempelvis Scientologikyrkans koppling till företaget Narconon som bedriver missbruksvård).

Den enda gång man från politiskt håll verkligen diskuterat sekter i Sverige var efter riksdagsledamot Barbro Westerholms (fp) motion 1994/95 där hon påtalade behovet av ökad kunskap om människor som blivit ”andligt kränkta”, lagstiftning mot detta fenomen och en utredning om problemet. Riksdagen biföll motionen delvis och tillsatte en utredning som resulterade i rapporten *I God Tro: Samhället och Nyandligheten* 1998. Utredningen redovisas mer ingående längre fram i uppsatsen. Efter utredningen hände inte särskilt mycket från politiskt håll angående de nyandliga grupperna; inga lagar ändrades och inga kunskapscenter inrättades. Jag vill i den här uppsatsen undersöka vad som hänt de senaste två åren.

Anledningen till att jag valt att titta på motioner är dels att det var en motion som ledde till utredningen *I God Tro*, dels att hela den politiska beslutsprocessen börjar med en motion eller proposition. Det finns inte några propositioner som rör sekter lagda under den aktuella tidsperioden 2008-2010. Motioner lagda av enskilda personer är början till det som senare kan komma att bli utrett för att i slutändan resultera i lagförändring. Eftersom ingen lagförändring under den aktuella perioden avseende sekter gjorts valde jag att titta på de förslag (motioner) som finns angående åtgärder riktade mot sekter i Sverige. Jag har för urvalet sökt bland motioner på sökorden sekt och sekter. Av 34 sökträffar på ordet sekt var två relevanta, av 10 sökträffar på ordet sekter var samma två relevanta. En sökning på ordet nyandlig gav två träffar där samma motion lagts vid två tillfällen. En sökning på nya religiösa rörelser gav samma två träffar som vid sökning på nyandlig. Resultatet av sökningen blev följande tre motioner:

Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekter) (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, Motion 2008/09:So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekter), 2009)

Motion 2009/10: So447: Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009)

Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sekter (Tysklind & Hagberg, 2009).

Jag kommer att analysera innehållet i dessa tre motioner utifrån Bourdieus teori om fält, kapital och habitus samt Barkers modell för olika aktörers intressen rörande nya religiösa rörelser. Jag har valt att använda mig av Bourdieus teori eftersom den gör det möjligt att diskutera maktdimensionen. Teorin om det sociala rummet som ett fält där olika aktörer intar olika positioner vilket påverkar deras perspektiv på själva fältet anser jag väl lämpat för att analysera vilken syn på sekter som har störst genomslagskraft politiskt. Jag menar att Barkers modell kan ses som en utvidgning av Bourdieus fältteori, trots att hon själv inte beskriver det så i sin artikel, eftersom hennes kategorisering synliggör dels aktörernas strategier och val (habitus) och deras relation till varandra. Positioneringen på fältet ger upphov till de kategorier och därmed de val (habitus) som aktörerna gör. Jag uppfattar Barkers modell som en praktisk tillämpning av Bourdieus teori och kommer att använda mig av de begrepp som används inom fältteorin.

För att kunna beskriva vilka aktörerna på fältet sektsyn i Sverige enligt Barkers modell är har jag använt mig av ett subjektivt urval. Martyn Denscombe skriver i *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* att ett subjektivt urval utgår från forskarens förhandsinformation om fältet och kunskapen om var den eftersökta informationen med största sannolikhet kan finnas (Denscombe, 2000, s. 23). Med största sannolikhet finns det fler representanter för Barkers kategorier i Sverige än de som jag tar upp i uppsatsen men jag har använt mig av förhandsinformation om aktörerna utifrån att jag studerat fenomenet nya religiösa rörelser de senaste tre åren och har sökt information på de ställen jag ansett vara relevanta, däribland på hjälporganisationers, olika rörelser, enskilda individers och nätverks hemsidor.

1.4 Disposition

Jag kommer först att sammanfatta den svenska utredningen om sekter från 1998 och sedan ta upp ett antal artiklar som beskriver hur andra länder handskats med sekter från politiskt håll. Efter det presenterar jag de teoretiska utgångspunkter jag valt och som är hämtade ur Pierre Bourdieus teori om fält, kapital och habitus och Eileen Barkers modell om aktörer med intresse av nya religiösa rörelser. Jag presenterar också grundmaterialet, de tre motionerna. Därefter följer en analys av fältet sektsyn där jag applicerar Barkers modell på den svenska kontexten och en diskussion om maktfördelningen på fältet samt aktörernas inbördes

relationer. Efter detta analyseras de tre motionerna ur ett fältperspektiv. Uppsatsen avslutas med min slutsats och några avslutande ord.

2. Tidigare forskning

2.1 Bakgrund: Sekter och samhälle

Hur olika länder förhåller sig till sekterna och lagstiftningen kring deras verksamheter skiljer sig ganska mycket åt. I Sverige har man från politikernas sida varit förhållandevis liberala åtminstone i jämförelse med länder som Frankrike. Jag kommer i detta avsnitt att presentera den svenska statliga utredningen *I God Tro: Samhället och nyandligheten*. Jag kommer också att redogöra för Richardson & Introvignes⁵ analys av utredningen för att sedan ge en mer övergripande bild av hur man hanterat sekter i några andra länder. Sveriges utredning klassas av Richardson & Introvigne som en typ 2-rapport, det vill säga en relativt balanserad rapport som varken tar ställning för eller emot sekterna i sig. Som kontrast har jag valt att ta upp några av de länders rapporter som av Richardson & Introvigne klassas som typ 1-rapporter vilka kännetecknas av en hätskare ton och en svart-vit bild av sekter.

2.2 I God Tro: Samhället och Nyandligheten

På uppdrag av regeringen företogs 1997 en undersökning vars uppgift var att utreda hur man skulle kunna förebygga andlig kränkning. Bakgrunden var att riksdagsledamot Barbro Westerholm (fp) lämnat in en motion 1994/95 där hon yrkade på att man skulle utreda vilka hälsomässiga påföljder ett medlemskap i slutna rörelser där andlig kränkning utövas kunde få och hur man skulle kunna lagstifta för att förebygga dessa. Utredningen kallade rörelserna ”nyandliga”. En rad problem framkom i rapporten. Framför allt betonades vikten av ökad kunskap (SOU, 1998:113, s. 7). Flera olika aspekter av nyandliga rörelser togs upp, bland annat situationen för barn som föds in i dessa rörelser, konfessionella skolor och krisstöd för avhoppare. Ett avsnitt handlade om juridiska aspekter på religionsfrihet. Avsnittet tog upp frågan om otillbörlig påverkan och att oberoende forskare ifrågasätter begrepp som hjärntvätt och menar att det som avhoppare talar om som otillbörlig påverkan egentligen är ett helt naturligt trauma som uppstår när man bryter en intensiv kontakt med en grupp (SOU, 1998:113, s. 316). Utredningen var mycket grundlig och man tog gång på gång upp problemet med religionsfriheten kontra individens bästa. Utredningen menade att det finns beredskap att ta hand om människor i kris men att en stiftelse borde inrättas vars uppdrag skulle vara att

⁵ James T Richardson är professor i sociologi och juridik. Massimo Introvigne är religionssociolog.

främja forskning och följa utvecklingen på forskningsområdet internationellt. Vidare föreslog utredningen att råd och anvisningar till personal inom skola, vård och omsorg skulle utarbetas för att dessa personalgrupper lättare skulle kunna handskas med kriser hos personer som tillhör eller tillhört en nyandlig rörelse (SOU, 1998:113, s. 24).

I James T. Richardsons och Massimo Introvignes artikel ”Brainwashing Theories in European Parliamentary and Administrative Reports on Cults and Sects” beskrivs den svenska statliga utredningen som relativt balanserad. Som ovan nämnts delar Richardson och Introvigne in statliga utredningar i typ 1 och typ 2-rapporter. Typ 1-rapporter kännetecknas av fyra aspekter: rörelser ses inte primärt som religiösa, hjärntvätt och tankekontroll godtas som vetenskapliga begrepp, man anser att avhoppare är mer trovärdiga än andra (exempelvis medlemmar eller religionssociologer) och rapporterna influeras starkt av antikultyrörelsen. Typ 2-rapporterna däremot är mer värdeneutrala och påtalar svårigheterna med att definiera rörelser som sekter, hjärntvätt och tankekontroll problematiseras eftersom de inte är begrepp som godtagits av hela forskarsamhället, före detta (besvikna) medlemmars vittnesmål ses inte som den enda tillförlitliga informationskällan (här ges en särskild referens till Sverige om att man i den statliga utredningen erkänner att de flesta medlemmar faktiskt har positiva erfarenheter av sitt medlemskap) och i dessa rapporter uttrycks generellt åsikten att även om antikultgrupper kan behövas så ska staten inte hjälpa dem att sprida felaktig information eller skräckpropaganda (Richardson & Introvigne, 2004, ss. 153-154). Det får alltså ses som att Sverige, åtminstone i förhållande till länder som Frankrike och Belgien, har en ganska nyanserad bild av sekter. Richardson & Introvigne skriver vidare att det är överraskande att den svenska rapporten så öppet kritiserar länder som Frankrike och Belgien och deras politiska åtgärder mot sekter. Trots detta ser författarna en tendens i den svenska utredningen att anta att det är möjligt att manipulera en människa till medlemskap och att hjärntvättsteorin ändå letar sig in i rapporten (Richardson & Introvigne, 2004, s. 165).

2.3 Utanför Sverige

I antologin *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe* (2004) har James T. Richardson samlat 33 artiklar skrivna av 34 författare från olika discipliner. Företrädevis är det dock sociologer och religionsvetare som står för artiklarna. Bokens kapitel är uppbyggda kring de olika världsdelen och författarna redogör för hur olika länder handskas med sekter politiskt och socialt. Jag har valt att presentera artiklar som rör Frankrike, Belgien och Tyskland. Orsaken till det är att Frankrike och Belgiens sätt att hantera sekter ägnas stort utrymme i analysmaterialet. Även i Richardsons bok ägnas framför allt Frankrike stor

uppmärksamhet (fem kapitel beskriver problemen med Frankrikes hantering av sekter jämfört med ett eller två kapitel för övriga länder). Frankrike och Belgiens parlamentariska rapporter klassas av Richardson & Introvigne som typ 1-rapporter. Jag har också tagit upp Siewerts artikel om Tyskland som ett exempel (förutom Sverige) på ett land vars rapport klassas som typ 2-rapport. Övriga länder som förekommer i analysmaterialet återfinns inte i Richardsons & Introvignes antologi.

Som nämnts ovan utmärker sig Frankrike med sin negativa inställning till sekter. I artikeln ”Pseudoscience versus Minority Religions: An Evaluation of the Brainwashing Theories of Jean-Marie Abgrall” beskriver Dick Anthony och Thomas Robbins den franske psykiatern Jean-Marie Abgralls inverkan på det franska rättsystemet. De skriver bland annat att Abgralls teorier stödjer sig på den amerikanska psykologen Margret Singers teorier om hjärntvätt, ett begrepp som enligt Anthony och Robbins saknar vetenskaplig grund (Anthony & Robbins, 2004, s. 135).

Cyrille Duverts artikel “Anti-cultism in the French Parliament: Desperate Last Stands or an Opportune Leap Forward? A Critical Analysis of the 12 June 2001 Act” analyserar den lag som franska parlamentet antog 2001 om att ”förebygga och motarbeta sekteristiska grupper som bryter mot mänskliga rättigheter och grundläggande medborgerliga rättigheter” (Duvert, 2004, s. 41). Lagens möjligheter att kontrollera sekterna innebar bland annat att man kunde upplösa en grupp vars ledare använde sig av ”mental manipulation” (Duvert, 2004, s. 41). Duvert beskriver de lobbyverksamheter som låg till grund för lagen och kallar dessa ”antikult”-grupper. Det han beskriver är grupper av människor, vanligen centrerad kring en huvudperson som ser det som sin främsta uppgift att motarbeta sekter. De flesta är anhängare till sektmedlemmar eller före detta medlemmar. Att det fanns ett starkt band mellan antikult rörelsen och media och att detta ledde till att vissa journalister specialiserade sig på att skriva om sekter är en annan viktig sak som Duvert tar upp (Duvert, 2004, s. 43). Vidare skriver också Duvert att ”mental manipulation” inte är ett vedertaget begrepp men beskriver hur det påverkade franska parlamentariker. Han menar att en anledning till det är att kontroverserna kring begreppet var relativt okända för franska akademiker (Duvert, 2004, s. 47). Duvert beskriver den skillnad lobbyverksamheten från antikult rörelsens håll gjorde som att man för första gången i fransk historia kriminaliserade den mänskliga hjärnan och att man började vilja reglera religionen (Duvert, 2004, s. 49).

Frankrikes förhållningssätt till sekter beskrivs också ingående i James A. Beckfords artikel ”’Laïcité’, ’Dystopia’, and the Reaction to New Religious Movements in France”. Han beskriver bland annat Alain Viviens arbete. Vivien som var medlem i socialistpartiet motionerade 1982 om att en statlig utredning om sekter borde företas. En utredning företogs men det dröjde flera år innan den publicerades vilket Beckford tolkar som att parlamentet var ovilliga att gå med på en del av Viviens radikalare förslag om hur sekterna skulle kontrolleras. 1996 presenterades Guyard-Gest-rapporten *Les Sects en France* vilken tillkom som ett utslag av ilska över händelserna inom Soltempelorden⁶ skriver Beckford. Rapporten grundades till stor del på material insamlat av säkerhetspolisen efter händelserna i Soltempelorden. Rapporten listade 173 ”sektliknande” rörelser och man föreslog att ett sektobservatorium skulle instiftas vilket gjordes 1996. Observatoriets medlemmar varnade allmänheten för faran med sekter och riktade information till andra myndigheter för att dessa skulle ta sektproblemet på större allvar. Beckford skriver att Frankrike är det enda landet i Europa som officiellt motarbetar sekter och att statliga myndigheter är fullt engagerade i ”slaget mot sekterna”. Sektobservatoriet var dock inte nog; 1998 bildades MILS (Inter-Ministrial Mission to Combat Cults). MILS uppdrag var att effektivisera samarbetet mellan olika myndigheter och bistå dem i kampen mot sekterna. Ytterligare en rapport, Guyard-Brard-rapporten 1999 inverkar på Frankrikes förhållningssätt gentemot sekterna. Denna handlade i första hand om sekterna och pengar och slog fast att vissa grupper var ekonomiskt starka globalt sett. Beckford nämner två antikultgrupper som arbetar nära MILS; UNADFI (l’Union Nationale des Associations pour le Defense de la Famille et de l’Individu) och CCMM (le Centre Contre la Manipulation Mentale) (Beckford, 2004, ss. 30-31).

Willy Fautre beskriver i sin artikel om antisektpolicy i Belgien instiftandet av ett ”sektobservatorium”; en enhet vars arbete är att arbeta mot sekter. Till stora delar följer utvecklingen i Belgien den franska linjen. Fautre skriver att händelserna i Soltempelorden även här utlöste en kraftig reaktion. 1997 utfärdades en rapport som namngav 189 sekter varav 71 ansågs vara potentiellt farliga. 1998 tillsattes genom en lag observatoriet som utgjordes av personer som enligt Fautre knappast var att betrakta som opartiska i frågan. Flera av antikultrörelsens medlemmar fanns representerade och Fautre skriver att observatoriets självständighet kan ifrågasättas och att det egentliga arbetet består i att tillhandahålla ett

⁶ Soltempelorden (Ordre du Temple Solair) var en liten, relativt okänd grupp som uppmärksammades i media efter att totalt 53 av gruppens medlemmar 1994 och 1997 begått kollektivt självmord/mördats i Schweiz och Kanada. För mer ingående information om gruppens öde se t ex Peter Åkerbäck, *De obeständiga religionerna: Om kollektiva självmord och frälsning i Peoples Temple, Ordre du Temple Solaire och Heaven’s Gate* (2008).

bibliotek. Observatoriet har gett ut viss information om olika rörelser. Enheten är, enligt Fautre, försiktig med att kritisera myndighetspersoner som nekar icke-kriminella rörelser tillgång till officiella rum för att rörelsens namn är med på listan över potentiellt farliga grupper. Rapporten i sin helhet godkändes inte (endast rekommendationer och slutsatser godkändes), till viss del beroende på de katolska partier som satt vid makten inte ville godkänna att några katolska rörelser (Opus Dei, The Work, the Opsteal Community och Charismatic Renewal) fanns med på listan. Fautre hänvisar till de politiska åtgärderna och arbetet mot sekterna som ”sekt-jakt”. Bakomliggande faktorer för att denna situation uppstått i Europa som Fautre ser det är att bland annat det historiska monopol kristendomen haft, politisk centralism och förekomsten av antikultrörelser (Fautre, 2004, ss. 114-115). Fautre tar också upp kontroverserna omkring en av de broschyrer som getts ut om sekter i Belgien som hette ”Guru, you’d better watch out! I’m free to think”. Broschyren var en del i en kampanj som initierades av Laurette Onkelinckx, dåvarande minister med ansvar för utbildning, media och hälsofrågor i den franska kommunen i Belgien. Meningen var att broschyren skulle användas som information och användas av exempelvis lärare. Broschyren anmäldes av antroposofirörelsen i Belgien eftersom man bland annat motsatte sig bilden av hur en liten flicka dött av cancer sedan hon behandlats av antroposofisk doktor som gavs i broschyren. Antroposoferna vann fallet i rätten till slut. Fautre problematiserar den negativa och generaliserade bild av sekter som tagit sig in i den belgiska politiken (Fautre, 2004, ss. 118-119).

Hubert Seiwert beskriver situationen i Tyskland i sin artikel “The German Enquete Commission on Sects: Political Conflicts and Compromises”. 1996 tillsattes en enhet som skulle arbeta med “så kallade sekter och psycho-grupper”. Seiwert själv var medlem i kommissionen vars uppgift var framför allt att ta itu med Scientologikyrkan som vid den tidpunkten uppfattades som ett hot. 1998 presenterade kommissionen resultatet av sitt arbete i en nästan 500 sidor lång rapport. Bakgrunden till kommissionens inrättande var att det sedan 70-talet pågått en debatt om ett antal sekters verksamheter i Tyskland. Anhöriga och företrädare för antikultrörelsen organiserade sig i center och föreningar som informerar och/eller varnar för sekter. Seiwert skriver att det särskilt efter massjälvmorden inom rörelsen People’s Temple⁷ 1978 skrevs en del i media om sekter ur ett negativt perspektiv. Den

⁷ The Peoples Temple var en kristen grupp som under ledning av den karismatiska Jim Jones flyttade från USA till Guyana där medlemmarna tillsammans begick självmord. För vidare information om rörelsen se Peter Åkerbäck, *De obeständiga religionerna: Om kollektiva självmord och frälsning i Peoples Temple, Ordre du Temple Solaire och Heaven’s Gate.*

allmänna åsikten var att sekter är farliga och 1996 hade sektskräcken nått sin kulmen i och med en rad andra händelser däribland mordet/massjälvmorden inom den tidigare nämnda gruppen Soltempelorden. Särskilt hetsjakten på medlemmar ur Scientologikyrkan framträder som signifikant för hur Tyskland hanterade sekter. Siewert kallar företeelsen ”The Great Scientology Scare” och beskriver hur scientologin kom att uppfattas som ett reellt politiskt hot som till varje pris måste stävjas och som en orsak till att en kommission måste tillsättas. Begreppen ”så kallade sekter och psycho-grupper” sträckte sig längre än sektbegreppet vanligen gör och omfattade exempelvis pyramidspel och ockultism.⁸ I realiteten blev begreppet en definition på de mest skiljda företeelser som ansågs avvikande (Siewert, 2004, s. 86). Trots att det inte gick att hitta bevis för att några kriminella verksamheter pågick inom sekterna fanns ett tryck från politiskt håll och en motion lagd av det socialdemokratiska partiets Renate Rennebach som enligt Siewert var en känd antikult-förespråkare resulterade i inrättandet av kommissionen. Artikeln beskriver hur politiker anklagades för att ha kopplingar till Scientologikyrkan vilket belyser den personliga nivån och den upprörda stämning som rådde. Kommissionens arbete var till största delen konfidentiellt. Metodologiska problem ledde till att man i början okritiskt anammade antikultinfluerad information. Kommissionens rapporter har haft olika fokus, en handlar exempelvis om ”psycho-marknaden” vilket kan jämföras med det utbud av alternativa terapier och utbildningar som finns till hands. En annan; *The Final Rapport*, slog fast att sekterna generellt inte är farliga för samhället och/eller staten. Trots detta går flera av kommissionens rekommendationer emot det antagandet exempelvis att Scientologikyrkan borde observeras av underrättelsetjänsten och att pyramidspel borde kriminaliseras (Siewert, 2004, ss. 96-97). Inga av förslagen implementerades, förmodligen till viss del beroende på det regeringsskifte som ägde rum 1998. Medias uppmärksamhet kring sekter har också svalnat och Siewert konstaterar att antikulturrelsens försök att dra sekternas verksamheter tillbaka in i massmedialt fokus misslyckats. Däremot verkar islam ha axlat rollen som avvikande religion i Tyskland de

⁸ Pyramidspel bygger på att ett antal personer investerar i en organisation för att exempelvis få sälja en särskild produkt som säljaren köper från den/de som håller i organisationen. Säljaren värvar sedan nya säljare som investerar som i sin tur värvar nya säljare som investerar och ju högre upp i säljtoppen man befinner sig desto högre utdelning har man. För mer information se exempelvis historien om Bernard Madoff i Svenska Dagbladet.

Ockultism är ett samlingsnamn på olika skolor som sysslar med en ”fördold” lära. För mer information se till exempel occultism.se

senaste åren, särskilt sedan terrorattackerna 2001 men den diskussionen ligger utanför denna uppsats ram.⁹

3. Teoretiska utgångspunkter

3.1 Bourdieus relationella perspektiv

För analysen har jag valt att använda Pierre Bourdieus relationella fältanalys där begreppen fält/socialt rum, kapital, habitus och dispositioner är centrala analysredskap. Bourdieus ansats är att varken lägga alltför mycket fokus på den enskilda individens handling eller enbart koncentrera analysen på den sociala strukturen. Han menar att analysen måste utföras med utgångspunkt mellan dessa ytterligheter genom att man tar fasta på relationerna och dynamiken mellan aktörerna och strukturen (Bourdieu, 2007, ss. 267-268). Förutom originallitteraturen har jag använt sekundära källor för att ge en vidare och enklare förståelse av Bourdieus stundtals komplicerade resonemang. Nedan ges en kortfattad begreppsdefinition.

3.1.2 Fält/socialt rum

Bourdieu ser verkligheten som bestående av en mängd fält eller sociala rum där handlingar utspelar sig. Det sociala rummet utgörs av aktörernas sociala positioner, dispositioner (habitus) och ställningstagande. Bourdieu varnar för felslut genom att man söker efter strukturella skillnader och likheter som isolerade företeelser. Istället förespråkar han att man analyserar skillnader genom att man undersöker dessa i form av avstånd på fältet. På detta sätt kan man jämföra ett socialt rum med ett annat utan risk för felaktiga slutsatser. Skillnaderna kan bara uppfattas relationellt i förhållande till andra egenskaper. Det sociala rummet är uppbyggt på ett sådant sätt att aktörernas positioner beror på det kapital de besitter. Bourdieu urskiljer två huvudkapital som han använder som differentieringsprinciper; ekonomiskt kapital och kulturellt kapital. Genom att se på kapitalets struktur placerar/placeras aktörerna i sina positioner i det sociala rummet (Bourdieu, 1994, ss. 15-16). Vidare innebär fältteorin att aktörens position styr hennes perspektiv på det sociala rummet, hon uppfattar världen utifrån sin positionering och de kapitalarter som kommer med det ställningstagande positioneringen innebär (Bourdieu, 1994, ss. 23-24).

⁹ Se text ”German’s Islamic Minority: Some Remarks on Historical and Legal Developments”, Wolf Aires i James T. Richardson *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe* (2004).

3.1.3 Kapital

De två huvudformerna av kapital; ekonomiskt och kulturellt kapital använder Bourdieu i sin analys av Frankrike. Han placerar sedan in olika yrkesgrupper och dessas speciella smak (habitus) i de olika fälten. Volymen av de olika kapitalen vägs också in i analysen.

Ekonomiskt kapital innebär materiella tillgångar vilka man kan äga och/eller kontrollera samt ha närhet till. Kulturellt kapital skiljer sig från ekonomiskt kapital eftersom det inte utgörs av materiella ting utan bygger på kunskap. Det kulturella kapitalet i Bourdieus analyser symboliseras av kännedom om finkultur. Aktörens kännedom om konst, litteratur och musik (en viss sort; klassisk men inte populärkultur) signalerar hennes kulturella kapitalvolym (Engdahl & Larsson, 2006, ss. 230-231). Bourdieu delar upp det kulturella kapitalet i två underkategorier; socialt och symboliskt kapital. Socialt kapital utgörs av de sociala kontakter en aktör har. Dessa kan grundas på familjeanknytning, vänskapsrelationer, medlemskap i olika grupper etc. Symboliskt kapital handlar om en aktörs förmåga att agera på ett sätt som gör att hon får eller behåller en viss position i det sociala rummet. Det symboliska kapitalets värde ligger i själva erkännandet av dess värde. Det ska inte ses som ett fristående kapital utan ett ekonomiskt symboliskt kapital kan vara att en aktör är duktig på att investera i riskkapital eftersom kännedomen om det fältet är stort. Symboliskt kapital kan på det här sättet omvandlas till ekonomiskt kapital (Bourdieu, 2007, ss. 263-264). Andra exempel på symboliskt kapital inom olika sociala rum kan vara en universitetsexamen vilket ger en viss position på utbildningsfältet eller en prästtitel inom det religiösa fältet. Det finns dessutom en rad fältspecifika kapitalformer. Ett exempel på fältspecifikt kapital kan vara förtroendekapitalet inom politiken (Engdahl & Larsson, 2006, s. 231).

3.1.4 Habitus

Bourdieu myntar begreppet habitus och förklarar det som en aktörs praktiska sinne; det som gör att en individ "vet" hur hon bör handla i en viss situation. Habitus innefattar kunskap om det sociala rummets spelregler och symboliseras av en viss smak som går hand i hand med det specifika sociala rummet. Habitus är de preferenser som styr aktörens val när hon väljer vilken skola hon vill söka in till, vilka kläder hon ska köpa eller på vilken restaurang hon vill äta middag. Alla dessa vardagsvals orsak finns att finna i aktörens positionering i de olika sociala rummen och kapitalvolymen hos de olika kapitalarter hon besitter (Bourdieu, 1994, ss. 37-38). Habitus är en enande princip, skriver Bourdieu, i det att ett val symboliserar en viss tillhörighet och genererar fler val i enlighet med habitus. Habitus är på en gång differentierat och differentierande och utgör produkten av de positioner en eller flera agenter intar på fältet.

En grupps habitus kan synliggöras genom ett visst klädval men habitus handlar mer om hur aktörerna utför handlingarna än om vilka handlingar de väljer. De attribut som kommer med habitus är symboler som talar om för andra aktörer vilken position aktören med attributen har. Detta bidrar till identifiering och urskiljning av ”vi och dem”. Attributen eller symbolerna kan utgöras av en mängd olika fenomen men skapar ett ”språk” som är specifikt för en viss habitus (Bourdieu, 2007, ss. 272-273). En manlig professor i sociologi bär med större sannolikhet tweedkavaj och glasögon än baseballkeps och träningsbyxor till jobbet trots att valet att klä sig är relativt fritt. Alla val en aktör gör symboliserar ett ställningstagande på fältet och knyter henne till en rad olika grupper som gör samma val.

3.2 Barkers modell om aktörernas perspektiv

Eileen Barkers, professor emeritus i religionssociologi tar upp en del intressanta aspekter på kopplingen mellan politik och nya religiösa rörelser i sin artikel ”The Scientific Study of Religion? You Must be Joking!” (2003). Huvudfrågan som Barker ställer sig är vems perspektiv som ska råda och varför? Hon beskriver hur forskare inom religionssociologin¹⁰ som kretsar kring nya religiösa rörelser ofta misstänkliggörs av andra aktörer eftersom forskarnas ansats att vara vetenskapliga upplevs som hotfullt. Begreppet ”vetenskaplig” definieras brett. Barker menar att forskare inom disciplinen åtminstone anser sig kunna ge en ”mer balanserad, objektiv och korrekt eller åtminstone en mindre partisk, subjektiv och felaktig förståelse av rörelserna än de har” (Barker, 2003 , s. 7). Varför tycker vi forskare att vårt perspektiv är sannare än andras, till och med i jämförelse med de personer vi studerar? Skillnaden mellan vetenskapliga och pseudovetenskapliga perspektiv baserar Barker på Karl Poppers uttalande att vetenskapliga studier måste kunna vederläggas empiriskt. Ytterligare tre nivåer där skillnader mellan naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga perspektiv framträder är på de ontologiska, epistemologiska och etiskt/politiska planen (Barker, 2003 , s. 7).

Skillnaden mellan naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga perspektiv ligger i att de förra använder primära källor och de senare sekundära källor när de ska undersöka konstruktionen av verkligheten. Barker hävdar att sociologin redogör för den sekundära konstruktionen av verkligheten; forskaren rapporterar om något som inträffat *men* den bidrar också, i och med rapporteringen, till den primära konstruktionen av verkligheten. Olika

¹⁰ Barker använder begreppet ”religionssociologin”. Som jag förstår användningen av begreppet innefattar det, när det ställs i relation till de andra kategorierna i Barkers modell, även forskare inom andra discipliner så som religionshistoriker, antropologer med flera som i sina arbeten använder sig av sociologiska metoder. Kategorin ska alltså förstås som bredare än religionssociologin i sig.

personer kommer utifrån sina erfarenheter att uppfatta en rörelse utifrån sina egna erfarenheter men Barker belyser att denna handling innefattar flera steg; särskilt intressant är att olika aktörer väljer (medvetet eller omedvetet) vilka fenomen inom en företeelse som presenteras. Olika aktörer presenterar alltså den sociala verkligheten på olika sätt, utifrån sina egna intressen.

Barker beskriver utifrån egna erfarenheter hur en forskares närvaro på fältet kan förändra fältet genom exempel på konkreta förändringar inom grupper hon besökt. Hon har också erfarenhet av att medla mellan olika gruppers medlemmar och exempelvis anhöriga. Hon skriver att hon (som hon själv benämner som naivt) trott att kontakten mellan henne själv och antikultrörelsen skulle kunna vara bra på grund av att båda parter intresserade sig för samma fenomen. Hennes erfarenhet blev dock en annan. De personangrepp hon utsattes för och den kritik hennes publikationer mötte från antikultthåll samt försök till medling som avbröts av att en sida inte var beredd att lyssna till den andra ledde till slut till bildandet av nätverket INFORM (Information Network Focus on New Religious Movements). Tanken med nätverket var att tillhandahålla information som ett alternativ till vissa sekundära konstruktioner av verkligheten och att den informationen i största mån skulle vara objektiv och balanserad. Även INFORM som organisation blev attackerad av individer och grupper med rivaliserande intressen, ibland även av nya religiösa rörelser. För att exemplifiera olika gruppers intressen och det sätt de arbetar på gör Barker en modell. Se tabell på nästa sida.

<u>Sekundär konstruktor</u>	<u>Intressen och/eller mål</u>	<u>Metod</u>	<u>Urvald inkluderad data</u>	<u>Data som systematiskt exkluderas</u>	<u>Kommunikationssätt</u>	<u>Relation till religionssociologin</u>
Religions sociologer	Opartistisk och objektiv sociologisk beskrivning, förståelse och förklaring	Jämförelse; metodologisk agnosticism, intervjuer, enkäter, observationer	Individuella och sociala nivåer, kontrollgrupper, bredare kontext	Icke-empirisk evaluering, transcendentala variabler, definitionsmässig essentialism	Akademiska publikationer, genom andra sekundära konstruktioner	Effekten av forskningsmetoder, effekten av användbarhet för forskning
NRM Nya Religjiosa förelser	Primär konstruktion; bra PR, marknadsföra trossystem	Selektiv reflektion på primär konstruktion	Bra beteende, supernaturliga anspråk	Gamla skelett, esoterisk gnosis	Litteratur, vittnande	Kontroll av tillgång, använder positiva belegg
ACM (anti-cult Movement) Antikult-förölsen	Varma, avslöja, kontrollera, förstöra	Ex-medlemmar, föräldrar, media (kan vara cirkulär)	Frukantansvärda berättelser	Bra beteende, förändringar till det bättre	Lobbyverksamhet; nyhetsbrev, media	Använder negativa data; attrackerar vid positiva data
Media	Bra story; få/behålla läsare, titrare och/eller läsare	Intervjuer med lättillgängliga personer som är villiga att tala, grävande journalistik, pressreleaser	Aktuell, relevant, sensationbel	Vardaglig; "normal" löse exceptionell	Tidningar, journaler, TV, radio, allmänheten, Kort egenliv, svårt att kolla upp eller ifrågasätta	Föredrar att använda ACM som komplettering, använder NRMs om de är nya, sexiga
Lagen	"Rättvisa", enligt landets lagar; att vinna fall åt individen	Fientlig, konfrontativ, positiv vs. negativ	Bevis framlagd av de två motsatta sidorna, expertvittne, prejudikat	Mittposition, inte inha positiv eller negativ ställning, det som anses irrelevant för fallet, oanvändbara bevis	Rättsliga domar, lagar, mediareportage	Opartistisk expert eller "hor-vitne"?
Terapi	Hjälpa klienten att bli bättre och "hantera" verkligheten	Lysna, acceptera, och/eller konstruera klientens version av verkligheten	Individens perception, pragmatisk konstruktion	Andra versioner av verkligheten	Direkt till klienten, domstolar, media, professionella behandlare	Tävling om vikten av "hel" och professionell expertis

(Barker, 2003 , s. 13).

Utifrån modellen ser man i vilken relation de olika aktörerna står till varandra och vad deras syfte är och hur de uppnår det syftet. Modellens överensstämmelse med svenska förhållanden kommer att diskuteras i analysen.

Barkers diskussion om modellens uppbyggnad delas upp i deldiskussioner om de olika aktörerna. Samhällsvetenskaperna bortser från teologiska bedömningar och religionssociologin försöker besvara frågorna vem som tror vad och vilka konsekvenser som kommer därav. Hon nämner också orimligheten i att studera ett fenomen helt fritt från subjektiva uppfattningar men poängterar att den religionssociologiske forskaren åtminstone borde försöka vara medveten om sina subjektiva erfarenheter och ta till tillgängliga tekniker för att hålla dem utanför själva analysen. Barker skriver också att trots att de nya religiösa rörelserna själva ofta använder sig av icke-empirisk data och kan ha politiska mål och intressen av att värva medlemmar finns det en del medlemmar som, i sina roller som samhällsvetare, gjort mycket bra analyser på sina egna rörelser¹¹ (Barker, 2003 , s. 15). När det gäller antikultrörelsens position på fältet beskriver hon den som en ”spegelbild” av de nya religiösa rörelserna. När de förra endast lyfter fram negativa aspekter lyfter de senare endast fram goda aspekter på medlemskap. Antikultrörelsen drar också ofta alla nya religiösa rörelser över en kam. En skillnad mellan antikultrörelsen och nya religiösa rörelser å ena sidan och religionssociologer, terapeuter, media och rättsliga instanser å andra sidan är att de första två är intresserade av att utföra sitt arbete mer personligt målmedvetet än de andra (mer professionellt orienterade) grupperna. Detta kan ses på att medlemmar ofta arbetar gratis och offrar stor del av sin tid och sina pengar. Detta är välkänt när det gäller de nya religiösa rörelserna men sällan diskuterat då det gäller antikultrörelsen. Det Barker vill uppnå med beskrivningen är att ringa in att antikultrörelsens likhet med de nya religiösa rörelserna är långt större än de själva ger uttryck för att vara medvetna om. Vidare kritiserar Barker antikultrörelsen för deras motvilja att inhämta data från källan, det vill säga från medlemmarna i de rörelser de är motståndare till; nästan allt material som kommer från antikultrörelsen härrör ur berättelser från avhoppare, föräldrar och andra negativt inställda personer (Barker, 2003 , s. 16). Journalisters tidspress och allmänhetens krav på sensationell journalistik gör att deras artiklar ofta baseras enbart på källor hämtade ur antikultkontexten. Reportrar är ofta ovilliga att dubbelkolla en story med medlemmar ur de olika rörelserna, de

¹¹ Barker nämner som exempel Mickler (1980, 1992) och Jules-Rosette (1975).

tackar ofta nej till att intervjua medlemmar. Medias makt att influera allmänhetens uppfattning om nya religiösa rörelser grundas på att det är svårt att fakta kolla och att spridningen av informationen är så stor. De juridiska aktörerna¹² har som främsta mål att skipa rättvisa och i praktiken innebär det att vinna det mål som prövas. Vilken position lagföreträdare intar beror alltså till stor del på vem de representerar. Trots att expertvittnen ibland inkallas innebär det knappast att det alltid är en objektiv bild som presenteras. Detta beror på att de olika parterna i målet ofta väljer att bjuda in personer som har en viss grundinställning till den grupp målet rör. Problemet med detta är att expertvittnens utsagor ibland tas för sanning trots att de ibland styrs av privata intressen och att detta sprids som en sanning som reproducerar idén om verkligheten inom en viss grupp som mycket väl kan vara felaktig. När det gäller terapeuters sekundära konstruktion av verkligheten är den beroende av klientens behov men Barker menar att konflikt mellan terapeuter och religionssociologer kan uppstå då terapeuter hävdar att de, genom arbetet med en klient, känner till en viss rörelse eller drar slutsatser om nya religiösa rörelser i stort. Detta är särskilt vanligt då terapeuter uppträder som expertvittnen skriver Barker. Särskilt i två fall har liknande konflikter uppstått och de rör begreppet hjärntvätt (vilket de flesta religionssociologer motsätter sig men som många terapeuter omhuldar) och när det gäller satanistiskt rituellt våld (Barker, 2003, s. 18). Det stora problemet med de olika positionerna på fältet är att religionssociologin riskerar att påverkas av att den ständigt attackeras och/eller uppvaktas och därigenom kan förlora den objektivitet som den ändå besitter. Ett sätt att undgå detta är att försöka presentera forskningen på ett sådant sätt att den uppmärksammas utanför de egna kretsarna, särskilt om resultatet av kan ge upphov till debatt. Att bli personligen attackerad borde inte få en forskare att dra öronen åt sig utan snarare att ännu mer arbeta för en balanserad bild av fältet i sin helhet vilket inte är detsamma som att låta bli att skriva om kontroversiella praktiker men att låta bli att ta ställning i termer av ”bra/dåliga” grupper eller fördöma religiöst beteende. Barker avslutar sin artikel med att beskriva dilemmat med att välja sida eller inte göra något alls; att en del forskare ibland håller inne med viss information av rädsla för hur denna information skulle kunna misstolkas och/eller användas emot enskilda. ”Vi behöver erkänna”, skriver Barker, ”att en del av oss har reagerat på selektiv negativitet hos antikulturrörelsen genom att göra våra egna obalanserade val” (Barker, 2003, s. 22). Dilemmat med att alltid bli sedd som en fiende och ensamheten i att studera dessa fenomen där det nästan alltid förväntas att man väljer sida resulterar för en del att de tillfälligt eller mer

¹² Barker använder den engelska termen *the law* som jag här, i brist på bättre alternativ, översätter med *juridiska aktörer*.

långvarigt ansluter sig antingen till en ny religiös rörelse eller till antikultrörelsen eller helt enkelt lämnar hela fältet och gör något annat. Barkers medger att hon själv ibland skickat andra i sitt ställe då hon befarat att bli attackerad och problematiserar detta förhållningssätt. Hennes slutsats blir att av de sätt att presentera den sekundära konstruktionen av verkligheten inom nya religiösa rörelser som omtalas ovan är samhällsvetenskapen, trots att den inte är lika exakt som naturvetenskapen, det i särklass mest adekvata perspektivet om man vill uppnå en någorlunda balanserad och korrekt bild av de nya religiösa rörelserna (Barker, 2003, s. 24).

4. Motionerna

Motionerna presenteras här i kronologisk ordning.

4.1 Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekt)

Den här motionen är fristående och lämnades in av Barbro Westerholm, Liselotte Hagberg och Lars Tysklind från folkpartiet. Motionen är 11 sidor lång och de tre förslagen till riksdagsbeslut är följande; att tillsätta en utredning om barn och ungdomars situation inom rörelser eller samfund präglade av manipulativt ledarskap, att inom psykiatrin inrätta ett särskilt kunskapscentrum där forskning och information kan samlas om manipulativt ledarskap och att förebyggande arbete initieras samt att man hjälper dem som redan har tagit skada. Motionen är en komplettering till en motion lagd 2007 och man motiverar kompletteringen med att ”en hel del hänt inom detta område det senaste året” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Motionen inleds med ett avsnitt om barn och ungdomar och man hänvisar till den statliga undersökningen *I God Tro: Samhället och Nyandligheten* som utfördes av Margó Ingvarsson och som publicerades 1998. Man påpekar att ”en majoritet av de svenska sakkunniga på området stödde utredningens förslag” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Gällande barnens situation fann utredningen att uppväxtvillkoren var ”...ofta oacceptabla i ett demokratiskt samhälle” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Författarna skriver att utredningen visserligen visade att alla rörelser inte är identiska men att man beskriver problemen generellt; ”man ifrågasätter inte fysisk bestraffning av barn och man kan till och med ställa sig positiv till åga” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Därefter lyfter motionen fram att undersökningen fastslog att kunskap i stort sett saknas och man räknar upp de åtgärdsförslag som föreslogs för att man skulle kunna förebygga att barn får illa; forskning skulle initieras, råd och anvisningar till personalkategorier skulle utformas, fristående skolor och hemundervisning skulle ses över. Vidare motiverar författarna sin

begäran om att förslagen från utredningen måste implementeras genom att hänvisa till utgivningen av boken *Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset*¹³ och skriver att forskningen sällan bedrivs ur barnperspektiv utan bara handlar om varför människor går med i en viss grupp, varför de lämnar osv. Westerholm, Hagberg & Tysklind beskriver situationen med Esséns bok som underlag.

Boken visar, skriver författarna, att det saknas kunskap och att barnens situation sällan beskrivs ur ett barnperspektiv. FN:s konventioner om mänskliga rättigheter om religionsfrihet och Barnkonventionen tas upp och man påtalar att trots föräldrars rättighet att uppfostra sina barn får detta inte kränka barnens rättigheter. Stycket avslutas med att Westerholm, Hagberg & Tysklind slår fast att Esséns bok visar att barns rättigheter kränkts.

Efter detta stycke övergår texten till ett avsnitt om vuxna i manipulativa rörelser och de psykiska svårigheter man menar att människor kan drabbas av vid ett avhopp. Det är inte tillräckligt med vanliga behandlingsmetoder, skriver författarna, avhoppare behöver hjälp utöver detta. Förslaget är att ett vårdcentrum inrättas där forskning, vid sidan av vård, kan bedrivas. Vårdcentrat ska vara akademiskt förankrat och tvärvetenskapligt och bygga på den modell som behandlingshemmet Wellspring som finns i USA använder sig av.

Största delen av motionen utgörs av en genomgång av vad som görs i andra länder efter att motionen slagit fast att det i Sverige görs ”i princip ingenting” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). De länder som tas upp är Tyskland, Belgien, Frankrike, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Österrike och Slovenien. Författarna skickade ut förfrågningar till dessa länder (samt till Tjeckien som dock inte svarade) om hur de arbetar med sekter. Enligt de svar som erhöles är det i Tyskland delstatens uppgift att ”motverka skadliga sekter” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Förebyggande arbete bedrivs exempelvis i Stuttgart av en interministeriell grupp som bland annat har gett ut en broschyr där det finns en checklista över saker man bör de upp med i mötet med potentiella sekter. Gruppen har också gett ut en broschyr som heter ”Sekter lovar mycket...tro allt?” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009).

I Belgien har det genom en lag efter en parlamentarisk rapport installerats ett center, CIAOSN (Centre d’information et d’avis sur les organisations sectaires nuisibles), som är

¹³ Charlotte Essén är journalist. Hennes bok utgörs till hälften av intervjuer med unga vuxna som vuxit upp inom en sekt och till hälften av Esséns egen genomgång av befintlig forskning på ämnet och åtgärder som vidtagits samt författarens egna kommentarer om det rådande läget i Sverige utifrån den kunskap hon samlat.

underställt justitiedepartementet. CIAOSN arbetar med att sprida information, att hjälpa människor att tillvarata sina rättigheter, att forska om skadliga sekter och att formulera råd och rekommendationer på uppdrag av statliga myndigheter eller annars på eget initiativ om skadliga sekter, ”i synnerhet beträffande politiken för att bekämpa sådana rörelser” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Det finns en administrativ enhet om 10 statstjänstemän som bl. a ska undersöka kriminella aktiviteter bland sekterna och koordinera samarbetet mellan olika inblandade myndigheter. Vidare beskrivs det i motionen att CIAOSN har kontakt med universitet, domare, anhöriga mm och tillhandahåller information men har inte rätt att ge psykologhjälp. Broschyrer som ska spridas till bland annat föräldrar produceras, där listas ”riskerna med medlemskap i en skadlig sekt” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Det finns också en administrativ enhet som koordinerar vad berörda myndigheter gör och ”undersöker utvecklingen av illegala aktiviteter inom skadliga sekter” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Dessutom listas ett antal frivilligorganisationer som tar hand om avhoppare, informerar om mental manipulering och ger behandling åt behövande avhoppare. Frivilligorganisationerna föreläser, ger ut nyhetsbrev och hänvisar svårt drabbade till experter, skriver författarna.

Motionen går vidare med att redogöra för situationen i Frankrike. Där har det på regeringsinitiativ inrättats en enhet, Miviludes (La Mission Interministérielle de Vigilance et de Lutte contre les Dérives Sectaires), som är en ”intradisciplinär grupp mellan regeringens departement” och har till uppgift att samordna olika tjänster som staten erbjuder (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Miviludes ska undersöka rörelser som stör den allmänna ordningen och/eller vars verksamhet ”inte svarar mot mänskliga rättigheter eller grundläggande friheter” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Bakgrunden till Miviludes tillkomst beskrivs och här tar man upp ledamoten Alain Viviens förslag om en utredning om sekter samt Gyuard-Gest-rapporten *Les Sectes en France* vilken tillkom efter händelserna i Soltempelorden och tillsättandet av enheten MILS (la Mission Interministérielle de Lutte contre les Sectes) som föregick Miviludes. Miviludes uppgift omfattar observation och analys av sektliknande rörelser och se till att de inte bedriver verksamhet som strider mot mänskliga rättigheter och grundläggande principer, koordinera myndigheter för att förebygga dylik verksamhet och för att underlätta samarbete mellan instanser, utbilda statstjänstemän, informera allmänheten om vissa farliga rörelser och hjälpa offer för dessas verksamhet samt delta i internationellt arbete rörande dessa frågor. About/Picard-lagen som tillkom efter Gyuard-Brest-rapporten om sekter och pengar och som röstades igenom i parlamentet 2001

beskrivs som en lag som syftar till att ”förebygga undantryckandet av sektliknande rörelser som har skadlig inverkan på mänskliga rättigheter och de grundläggande friheterna” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Vidare redovisas frivilligorganisationen Unadfi (Union Nationale des Associations de Défense des Familles et de l’Individu Victimes de Sectes) vars huvuduppgift är att sprida information om olika grupper och hjälpa offer för sekter.

I Norge finns enligt motionen ingen statlig myndighet som har som uppdrag att arbeta med manipulativa rörelser men det finns en särskild avdelning på det största mentalsjukhuset, Modum Bad, där människor med problem som relaterar till religion kan komma. Däremot finns en privat institution som samarbetar med Modum Bad, det kristna Instituttt for sjalesorg där man kan få hjälp av präster och psykologer. Redd Barna hade ett kortare projekt 1999-2005 som kallades GO ON, som riktades till barn som lämnade sekter. Idag finns inget stöd för barn som vill lämna sekter i Norge, skriver författarna.

I motionen står vidare att det inte heller i Storbritannien finns statliga myndigheter som sysslar med sekter, däremot finns det frivilligorganisationer. CIC (The Cult Information Center) arbetar med offentlig undervisning, stöd till familjer och anhöriga, forskningsstöd och information till allmänheten. FAIR (Family Action Information and Resource) är en annan frivilligorganisation som arbetar utifrån ett mänskliga rättigheter- perspektiv enligt deras egen hemsida. I motionen citeras utdrag från hemsidan gällande FAIRs tillkomst att föreningen: ”bildades 1976 som ett svar på förfrågningar om hjälp och information från bekymrade anhöriga och vänner till unga vuxna som hade gått med i olika extrema sekter” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Vidare skriver författarna att det i Österrike finns en federal myndighet vars verksamhet är reglerad i lag och som handhar alla möjliga frågor som rör sekter. Myndigheten är ganska passivt inställd eftersom den är lika mån om religionsfrihet, skriver författarna. Myndigheten har inga kampanjer som riktar sig särskilt mot barn och man hänvisar till den vanliga sjukvården om någon behöver professionell hjälp. Myndigheten anser att gällande rätt räcker och ”förutsatt att barnet inte lider anser myndigheten (exempelvis) att det vare sig är möjligt eller önskvärt att barnet tas från sina föräldrar” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009).

Varken Nederländerna eller Slovenien har frivilligorganisationer eller myndigheter som arbetar med sekter. Tjeckien svarade, som nämnts ovan, inte på förfrågan.

Avslutningsvis skriver författarna hur de anser att Sveriges policy skulle kunna förbättras i enlighet med de exempel de hittat i andra länder:

I Sverige har vi endast frivilligorganisationer som tar sig an frågor om manipulativa rörelser. Det anser vi är otillräckligt. Också samhället måste avdela resurser för att förebygga att människor råkar illa ut och för att hjälpa dem som fått problem genom sitt medlemskap. Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts i Belgien, Frankrike och Österrike som alla har enheter på ett eller annat sätt knutna till sina regeringskanslier eller myndigheter med uppgift att ta sig an frågor om manipulativa rörelser anser vi att en utredning bör tillsättas med uppgift att komma med förslag till hur motsvarande enhet skulle kunna skapas i Sverige. Detta bör ges regeringen till känna (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009).

4.2 Motion 2009/10: So447: Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser.

Motionen är en fristående motion inlämnad av Peter Rådberg, Lage Rahm, Jan Lindholm och Mats Pertoft från miljöpartiet. Huvudpunkterna i den här motionen är att människor som ”hamnat i underkastelse hos en sekt ska få stöd och hjälp från staten” och att det behövs mer kunskap och forskning för att folk som lämnar sekter ska få bra hjälp (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009). Man skriver sedan att det på senare år kommit fram att människor fått psykiska problem vid avhopp från rörelser där de hamnat helt i beroendeställning:

Det vi talar om är till största delen unga människor som anslutit sig till en rörelse, vilket ofta har krävt fullständig underkastelse under sekten. Personen har sedan kommit i total beroendeställning till rörelsen och utsatts för sådan påverkan att han eller hon helt förlorat makten över sin egen vilja. Kontakten med omvärlden styrs av rörelsen, ledaren skaffar sig vinning på medlemmarnas bekostnad (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

Motionen påtalar problemet med barn som föds in i sekter där föräldrarnas rätt att uppfostra barnet som de finner riktigt krockar med barnens religionsfrihet. FN:s mänskliga rättigheter åberopas. Antalet barn som föds in i sekter har ökat sedan 1990-talet, skriver författarna. Man skriver vidare att ”barn och ungdomar i en sådan sekt utvecklas sämre än barn i en ”vanlig miljö” ” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009). Flera allvarliga hälsotillstånd tas upp, bland annat risken för psykosutbrott. Stor del av motionen handlar om att människor blir frångagna sin fria vilja. Man hänvisar i texten till en förändring angående vad man vet om rörelsernas inverkan: ”Under senare år har det framkommit att personer som på olika sätt kommit i total beroendeställning eller en person helt förlorat makten över sin egen vilja och

vid försök att frigöra sig fått svåra psykiska problem” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

Kränkningar som kan förekomma benämns som fysiska, psykiska eller andlig kränkning:

”Kränkning är en brist på respekt för integriteten och kan vara fysisk eller psykisk eller innebära andlig hjärntvätt” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

Den sista formen ligger utanför lagen vilket gör att man inte på juridisk väg kan komma åt denna typ av kränkning. Författarna skriver att: ”svensk psykiatrisk förening har påtalat behovet av en riksenhet där man skulle kunna bedriva såväl forskning som vård, behandling och rehabilitering av personer som tillhört en rörelse av ovan nämnda slag ” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

För att på juridisk grund kunna komma åt problemet med andlig hjärntvätt föreslår man ett tillägg i brottsbalken 4 kap. 4§ som ska ”innefatta otillbörligt utnyttjande av metoder ägnade åt att påverka annans fria vilja”.¹⁴ Andlig hjärntvätt definieras så här: ”Kränkning är en brist på respekt för integriteten och kan vara fysisk eller psykisk eller innebära andlig hjärntvätt. Och det är den sistnämnda dessa människor utsatts för” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009). Slutligen upprepar man vikten av särskild vård för avhoppare från sekter som fått hälsomässiga problem som följd (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

4.3 Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sekter

Denna frivilliga motion framlades av Liselotte Hagberg och Lars Tysklind från folkpartiet. Förslaget är att en ny utredning om barn som växer upp i manipulativa rörelser företas. Motivet till motionen är att det, trots att det gått 11 år sedan den statliga undersökningen / *God Tro: Samhället och nyandligheten* publicerades har inga av de förslag rörande barn och friskolor samt hemundervisning vidtagits. Något kunskapscentra har inte inrättats och råd och rekommendationer till personalgrupper har inte utformats. Trots att flera sakkunniga höll med om åtgärdsförslagen har inget hänt skriver författarna. Angående barnens situation skriver författarna:

¹⁴ Lagen i sin nuvarande form lyder: ”Den som genom misshandel eller eljest med våld eller hot om brottslig gärning tvingar annan att göra, tåla eller undlåta något, dömes för olaga tvång till böter eller fängelse i högst två år. Om någon med sådan verkan övar tvång genom hot att åtala eller angiva annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande dömes dock för olaga tvång, såframt tvånget är otillbörligt. Är brott som avses i första stycket grovt, lägst sex månader och högst sex år. Bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen innefattat pinande till beaktelse eller annan tortyr.”

Utredningen fann att barns uppväxtvillkor i sekter ibland kan vara oroväckande, problematiska och ofta oacceptabla i ett demokratiskt samhälle. Barnen styrs och kontrolleras t ex delvis genom rädslan för upptäckt och straff. (...) Kritiskt tänkande och ifrågasättande uppmuntras inte. Fysisk bestraffning av barn ifrågasätts inte och positiv inställning till äga förekommer (Tysklind & Hagberg, 2009).

I motionen tar man också upp problemen som framkom när det gäller skolorna som dessa rörelser har och tillsynen av dessa och att man behövde se över skolhälsovården och den ”s. k hemundervisningen” (Tysklind & Hagberg, 2009). Därefter påtalas att flera sakkunniga som medverkade i utredningen höll med om att problemen borde åtgärdas. Nu är åtgärderna aktuella eftersom:

...händelser inträffat som enligt vår mening visar att utredningens förslag måste förverkligas. De redovisas bl. a. i boken *Sektbarn* av Charlotte Essén, som utkom 2008. Den handlar om barn som växt slutna, extrema ofta religiösa grupper och påtalar bristen på kunskap om hur många barn det berör samt bristen på forskning utifrån ett barnperspektiv. I höst har Håkan Järvå gett ut boken *Sektsjuka*, bakgrund, uppbrott, behandling där barnens utsatta situation beskrivs. Under våren 2009 har dessutom en namninsamling från ett hundratal personer offentliggjorts, vilken påtalar att det behövs skydd för minderåriga för att de ska slippa ingå religiösa överenskommelser som kan innebära mycket svåra konsekvenser för den unge den dag han eller hon inte längre vill följa rörelsens regler (Tysklind & Hagberg, 2009).

De händelser som inträffat är utgivningen av böcker på temat. Vid sidan av boken *Sektbarn* nämns den nyutkomna boken *Sektsjuka*.¹⁵

Vidare har det, enligt författarna, förekommit en namninsamling 2009 där ett hundratal människor skrivit på för att minderåriga ska slippa ingå religiösa överenskommelser som kan få svåra konsekvenser för dem om/när de vill lämna rörelsen. Författarna skriver att medan man i Sverige enbart har frivilligorganisationer som ”tar sig an frågor om manipulativa rörelser” har man i andra länder (Belgien, Frankrike, Tyskland och Österrike) från politiskt håll initierat enheter som tar hand om dessa frågor och samlar kunskap samt informerar om dessa rörelser (Tysklind & Hagberg, 2009). I Sverige håller ett rehabiliteringscenter för avhoppare på att byggas upp vid Bräcke Diakonis Rehabcenter Mösseberg men detta är otillräckligt. Motionen påtalar att förebyggande arbete angående barn som växer upp i sekter och som får illa måste företas. Slutligen skriver författarna att de motionerat i frågan tidigare

¹⁵ *Sektsjuka: Bakgrund-uppbrott-behandling* från 2009 som utgörs av en samling texter angående avhopp från sekter och det vårdbehov som kan föreligga vid ett avhopp. Bokens författare kommer från olika bakgrunder men har det gemensamt att de har vårdande yrken. Redaktören Håkan Järvå är psykolog och tillika före detta medlem av Scientologikyrkan. Helena Löfgren som är beteendevetare och också författare till ett par av texterna är före detta medlem i Enighetskyrkan (Moon-rörelsen). Bokens ansats är att ge en förklaring till sektfenomenet och en överblick över de teorier som finns om varför människor går med i en sekt.

men att motionen avslagits. Nu vill de att frågan ska behandlas av riksdagen efter de händelser som framkommit de senaste två åren. Slutstycket hänvisar till den tidigare motionen och påtalar återigen inverkan av Esséns och Järvås böcker:

Med tanke på vad som hänt under de senaste två åren och att det här rör barn som isoleras från det omgivande samhället och riskerar att fara mycket illa anser vi att frågan måste behandlas av riksdagen och att dess förslag ges regeringen till känna (Tysklind & Hagberg, 2009).

5. Analys

Jag kommer nu först att beskriva de olika aktörerna på fältet sektsyn i Sverige och diskutera dem utifrån Barkers kategorier och med hjälp av Bourdieus teori och terminologi. I andra delen av analysen kommer jag att diskutera mitt primärmaterial, de tre motionerna från 2008-2010 utifrån Barkers kategorier och Bourdieu's nyckelbegrepp för att belysa vilka aktörer som har potentiellt politiskt inflytande över fältet sektsyn och även diskutera vad denna maktstruktur kan bero på.

5.1 Fältets uppbyggnad

Det svenska fältet sektsyn känns till stora delar igen i Barkers beskrivning. Vissa aktörer, särskilt den juridiska aktören, verkar dock i Sverige ha en mindre framträdande roll än i Storbritannien. Jag kommer nedan att redogöra för aktörerna på det svenska fältet utifrån Barkers kategorier och Bourdieus nyckelbegrepp.

5.1.2 Religionssociologi

5.1.2.1 Aktörer: FINYAR

De religionsvetare i Sverige som sysslar med sekter är relativt få och organiserade inom nätverket FINYAR (Föreningen forskning och information om nya religiösa rörelser). Syftet som beskrivs på hemsidan är att främja forskning och bedriva informationsverksamhet om nyreligiositet (Finyar). Informationen måste vara vetenskapligt förankrad och kommer huvudsakligen från föreningens medlemmar som är knutna till olika universitet i Sverige. Man poängterar att de olika forskarnas gemensamma strävan är det vetenskapliga perspektivet men att medlemmarna i sin forskning i övrigt kan ha mycket olika utgångspunkter och att man därför inte kan anta att organisationen Finyar står för ett enda perspektiv (Finyar). Eftersom FINYAR skapats med Barkers INFORM som modell är det knappast förvånande att man inom organisationen försöker följa de krav på balanserad objektivitet som Barker föreslår i sin

artikel. Detta krav utesluter inte att en del av FINYAR's stödmedlemmar är medlemmar i olika sekter. De innehar dock inga högre positioner. Drivkraften bakom merparten av medlemmarnas arbete motiveras av det akademiska intresset för en företeelse snarare än av personliga skäl.

5.1.2.2 Kapital och habitus

Religionssociologins starkaste kapital borde vara förtroendekapital; samhället är byggt på vetenskapliga antaganden som till stor del "bestäms" på universiteten så en akademisk ståndpunkt borde vara förtroendeingivande. Förtroendekapitalet kan ses som ett slags symboliskt kapital. Andra relevanta kapitaltillgångar som finns inom den här kategorin är ekonomiskt kapital i den bemärkelsen att man kan publicera resultatet av forskning som bedrivs och på detta sätt föra ut sina åsikter till andra människor. Förutom förtroendekapitalet har religionssociologin stort kulturellt kapital. I detta ingår möjligheten att uttrycka sig i termer som inte är direkt begripliga för gemene man (fackuttryck exempelvis) vilket skapar en distans till andra grupper och utgör den enklast observerbara manifestationen av den här kategorins habitus. Användandet av begreppen "nya religiösa rörelser" och "nyreligiositet" fyller inte bara en metodologisk funktion utan utmärker också användaren som medlem av den akademiska kategorin och skiljer honom/henne från de övriga kategorierna. Gruppen har också relativt stort socialt kapital; nätverkande utanför det egna universitetet och kontakter med liknande kategorier internationellt är utmärkande. I religionssociologins habitus ligger en kritisk hållning gentemot avhoppare och deras berättelser som förvisso inte uppfattas som osanna men som drivna av besvikelse och därmed inte helt tillförlitliga. Följaktligen används negativt inställda avhoppare sparsamt i forskningen och forskning grundad endast på avhoppares redogörelse förekommer inte inom den här gruppen vilket kan ses som ytterligare ett sätt att avgränsa sig från andra grupper, företrädevis från antikultrörelsen. I kategorin ingår förutom religionsvetare även ett fåtal teologer. I habitus ligger alltså det som Barker framför som karaktäristiskt för dessa aktörer: att man väljer bort material som produceras av "besvikna" avhoppare och att man undviker att använda begreppet sekt.

5.1.3 De nya religiösa rörelserna

5.1.3.1 Exempel på aktörer: Antroposofirörelsen, Hare Krishna-rörelsen och Scientologikyrkan

Ingen vet exakt hur många nya religiösa rörelser som finns i Sverige. På grund av svårigheten med att definiera en ny religiös rörelse och dessa rörelserns olika grad av synlighet i samhället

De nya religiösa rörelserna drivs av sin önskan att framstå som fördelaktiga och flera av dessa rörelser är hela tiden medvetna om den negativa bild av dem som målas upp av avhoppare. De väljer systematiskt bort negativ information om sig själva, särskilt i förhållande till vetenskapliga publikationer som antingen framhävs eller förtigs inom vissa rörelser. På svenska antroposofirörelsens hemsida kan man under rubriken ”forskning” läsa om den forskningsrapport som gjorts av Dahlin, Liljeroth och Nobel som handlar om rörelsens Waldorf-skolor (Dahlin, Liljeroth, & Nobel, 2006). Rapporten ställer sig positiv till Waldorfpedagogiken. Däremot redovisas inga negativa forskningsrapporter och/eller uttalanden om Waldorfpedagogiken. Ett annat exempel där denna selektivitet framgår är på ISKCON Göteborgs¹⁶ hemsida där man under rubriken ”akademiska utlåtanden” bland annat kan läsa professor Diana L. Ecks uttalande om att rörelsen inte borde uppfattas som en sekt (Eck). Däremot återfinns inte E Burke Rochfords forskning om övergrepp inom rörelsens egna skolor (Rochford, 2007).

Enstaka positiva mediereportage framhävs ibland av medlemmarna själva i ett flertal rörelser medan negativa kritiserar eller passerar obemärkta. Trots att ett relativt stort antal negativa artiklar rörande Scientologikyrkan producerats de senaste åren motsägs eller ens omnämns aldrig dessa på någon av kyrkans hemsidor, det förefaller som om man ignorerar negativ publicitet eller åtminstone inte vill skylta med den.¹⁷ Samarbete med företrädare från religionssociologin förekommer men kan vara avhängigt den bild av rörelsen som framkommer genom forskningen, samarbetet kan exempelvis avbrytas om informanterna uppfattar den framkomna informationen som ofördelaktig för gruppen.

5.1.3.2 Kapital och habitus

Tillgången till kapital är olika inom de olika rörelserna. De allra flesta har dock ett ganska begränsat ekonomiskt kapital. Detta gäller i hög grad rörelser där egendomsgemenskap och hållbar livsstil är framträdande, som i Hare Krishna-rörelsen men även inom en rörelse som Scientologikyrkan vars medlemmar arbetar gratis för kyrkan vilket naturligtvis tidsmässigt begränsar deras möjlighet att arbeta med inkomstbringande arbete. Scientologikyrkan som rörelse kan dock tänkas ha större ekonomiskt kapital än genomsnittsrörelsen beroende delvis på prissättningen på deras kurser.¹⁸ Tvärt emot vad som populärt framhålls om att ledare blir

¹⁶ ISKCON (International Society for Krsna Consciousness) är det officiella namnet på Hare Krishna-rörelsen.

¹⁷ Se t ex Sydsvenskans artikelserie om den nya kyrkan i Arlov.

¹⁸ För vidare läsning se t ex Liselotte Frisk, *De nya religiösa rörelserna: Vart tog de vägen?* (2007)

rika på medlemmarnas pengar är många rörelser inte särskilt kapitalstarka ekonomiskt sett.¹⁹ Trots de makthierarkier som ofta återfinns inom nya religiösa rörelser har de flesta grupper inget eller väldigt lite kapital i förhållande till övriga aktörer på fältet. Generellt är den kulturella kapitalvolymen svag inom dessa grupper. Det kan bero på ett flertal saker; om man vuxit upp inom en ny religiös rörelse kan tillgången till majoritetskulturen ha varit begränsad och/eller inte uppmuntras. Vuxna som ansluter sig till dessa rörelser är ofta unga och har kanske inte hunnit skaffa sig en längre utbildning (det vill säga tillgång till det akademiska habitus) eller arbetslivserfarenhet (tillgång till arbetsplatsers olika habitus). Rörelsens ideologi kan vara sådan att den både vänder sig mot majoritetskulturen och att interaktion med den inte uppmuntras. Det kan också vara så att den kulturella kontext en rörelse uppstått i markant skiljer sig från majoritetskulturen som i fallet med Hare Krishna-rörelsen vars grundare kom från Indien. Medlemmar kan således ha ett stort kulturellt kapital från en annan kultur än den som finns i det samhälle rörelsens medlemmar bor. Det ligger i rörelsernas habitus att välja att framhålla en viss typ av information om sig själva, exempelvis forskning som stödjer deras bild av sig själva som grupp och att ignorera eller förkasta information som framställer dem i dålig dager, till exempel avhoppares biografier. Vanligen har medlemmarna mycket begränsad social mobilitet. Hela kategorin nya religiösa rörelser bygger delvis på ett negativt förhållningssätt till majoritetssamhället vilket samtidigt får som konsekvens att medlemmarna i högre eller lägre grad stänger sig själva ute från fältet. Ofta innefattar gruppens habitus ett eget språkbruk som kan vara svårbegripligt för utomstående på samma sätt som fackspråk och som därmed fungerar som differentieringsprincip. Skillnaden är att det ena habitus (fackspråket) i majoritetskulturen genererar respekt medan det andra (rörelsens egna begrepp och uttryck) genererar avståndstagande. Detta i sin tur borde bero på att fackspråket är en del av den sociala hierarkin som ligger nära maktens centrum. Fackspråk används exempelvis inom politiken. Den sociala strukturen är uppbyggd kring utbildning; ju högre utbildning desto högre status och detta är en viktig faktor. Vetenskaplighet har i det sekulära²⁰ samhället en högre status än religiositet vilket bidrar till makthierarkin i samhället. Trots att det finns ett fåtal akademiker bland medlemmarna inom de nya religiösa rörelserna är de försvinnande få. De nya religiösa rörelsernas symboliska kapital är i princip obefintligt. Varför är det så här? Det ligger i sektens natur att stå i opposition till majoritetssamhället som vi sett i Frisks

¹⁹ Det förekommer naturligtvis att ledare för religiösa samfund stoppar rörelsens pengar i egen ficka utan medlemmarnas vetskap på samma sätt som ledare inom andra organisationer kan göra men det är inte signifikant för nya religiösa rörelser.

²⁰ Med sekulärt avser jag här endast att stat och kyrka i Sverige är skilda åt. Det ligger utanför ramen för denna uppsats att diskutera i vilken grad det svenska samhället egentligen är sekulärt utifrån religionsvetenskapliga teorier.

klassificering. När spänningsförhållandet till majoritetssamhället minskar närmar sig definitionen av rörelserna kategorin denomination. Sålunda ligger det i själva begreppets natur att inte tillmätas värde, det vill säga symboliskt kapital, från majoritetssamhället. De flesta medlemmar i de nya religiösa rörelserna har inte heller något egentligt socialt kapital. Detta kan delvis bero på att man väljer bort en del kontakter som upplevs som negativt inställda till medlemskap inom gruppen. Ett annat drag som kan tyckas trivialt men som kan medverka till att hålla rörelserna utanför det sociala rummet är andra aspekter av habitus så som klädval. Språk, kläder och intressen kan ha högt kulturellt kapitalvärde inom rörelserna men innebär i princip inget kapital i majoritetskulturen.

5.1.4 Antikultrörelsen

5.1.4.1 Aktörer: FRI, Hjälpkällan, ROS och Liv i Frihet

Anhöriga och före detta medlemmar som sysslar med sekter i Sverige är bland annat organiserade i nätverket Föreningen Rädda Individerna (FRI). Dessa är ytterst intresserade av att varna för sekternas skadliga påverkan. På deras hemsida återfinns huvudsakligen negativ information om sekter, eventuellt positiva sidor av ett medlemskap utesluts. Knutet till FRI finns stödorganisationerna Hjälpkällan (Hjälpkällan n.d.) och Rådgivning Om Sekter (ROS). Sedan förra året finns ett nätverk för avhoppare från rörelsen Kristet Center Syd som startades efter att en före detta ledare inom gruppen, Margareta Sturesson, beskrivit sitt avhopp i en självbiografisk bok med namnet *Om det så skulle kosta mig livet* (2009). Hemsidan som nätverket driver heter Liv i Frihet. Även på denna hemsida är det de ”fruktansvärda berättelserna” som står i fokus. Dessa fyra hemsidor kan klassas in i Barkers antikultkategorier. Barkers modell visar att medlemmar i antikultrörelsen ofta bedriver lobbyverksamhet. Utifrån hemsidornas innehåll kan man säga att Liv i Frihet och Hjälpkällan är inriktade på hjälp till före detta medlemmar ur specifika grupper (Kristet Center Syd respektive Jehovas Vittnen) medan FRI sysslar mer med allmän spridning av information och varningar generellt om ett flertal grupper. FRI har sin hemsida tips på olika fenomen som man ska se upp med t ex överdrivet vänliga människor, erbjudanden om kurser och inbjudningar med otydliga mål. Med det sista avses gratis måltider, samtal eller råd. Det är tydligt att gruppen anser att dessa varningar ska tas på allvar. Huvuddraget i föreningens arbete beskrivs bra i deras egen slogan som dyker upp här och där på sidorna: ”Det handlar inte om religion utan om manipulation”. Det framgår ganska tydligt att FRI inte uppfattar sekterna som religionsutövare och att deras mål är att sprida sin information till så många som möjligt för att förhindra att människor

manipuleras till medlemskap. De data man väljer att fokusera på är ”fruktansvärda berättelser”²¹ och man undanhåller till största delen eventuellt positiva effekter ett medlemskap kan ha.

5.1.4.2 Kapital och habitus

Antikultrörelsens starkaste kapital är deras goda relation till media. Genom att åtminstone några personer arbetar inom media stärks antikultrörelsens sociala kapital. Nära band mellan nyckelpersoner och politiker (jag tänker här främst på folkpartiets Barbro Westerholm) ökar rörelsens sociala kapitalvolym. De sociala kontakter som finns med företrädare i kategorin media innebär också att antikultrörelsens synsätts symboliska kapitalvolym ökar med varje tidningsrubrik som generaliserar och levererar fruktansvärda berättelser på det sätt att bilden av sekter överlag förblir negativ. Eftersom medias främsta mål är att leverera en bra story är de fruktansvärda berättelserna mer passande än odramatiska vardagsberättelser inifrån en rörelse. Det är svårt att säga hur kapitalstark antikultrörelsen i Sverige är ekonomiskt sett men det är rimligt att anta att rörelsen i sig knappast har stora materiella tillgångar. Å andra sidan kan kunskapen om den ekonomiska marknaden och var finansiellt stöd bör sökas ses som kapital som åtminstone ett antal nyckelpersoner förmodligen besitter.²² Utmärkande för kategorins habitus är en negativ inställning till de nya religiösa rörelserna vilkas verksamhet inte uppfattas som religiösa. Man skiljer på ”riktig” religion (Svenska kyrkan till exempel) och ”manipulation” (exempelvis Scientologikyran). Habitus märks också genom användandet av begreppen ”sekt”, ”destruktiv/auktoritär/totalitär/manipulativ rörelse” och att man konsekvent låter bli att använda begreppet nya religiösa rörelser. Detta beror antagligen på två saker; att man inte uppfattar rörelserna som religiösa och att man vill markera avstånd till religionssociologin och de nya religiösa rörelserna.

5.1.5 Media

5.1.5.1 Aktörer: *Charlotte Essén Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset (2008)*

Den här kategorin är kanske den mest svårhanterliga av Barkers kategorier eftersom den omfattar vitt skilda medier och ett flertal aktörer. Precis som på andra håll i världen är medias huvudsakliga uppgift att leverera en ”bra story”, det vill säga en berättelse som innehåller fenomen som intresserar läsarna. Barker skriver att människor knappast intresserar sig för

²¹ Se t ex personliga berättelser på hemsidan.

²² Jag grundar antagandet främst på att man startat upp det tidigare nämnda rehabcentret Mösseberg.

alldagliga händelser utan att artiklarna oftast är sensationella. Så förhåller det sig även i Sverige. Eftersom journalister ofta har ganska kort tid på sig att hitta bakgrundsfakta blir resultatet naturligtvis annorlunda jämfört med forskarrapporter som kan slipas i flera år innan publicering. I Sverige har två journalister utmärkt sig med sina böcker om sekter de senaste två åren. Den ene är Svenska Dagbladets Anders Haag vars till hälften självbiografiska bok *Att vinna en tro och förlora sig själv: Om livet i sekter och karismatiska grupper* (2009) redogör för forskning om sekter varvat med hans egna erfarenheter som munk inom Hare Krishna-rörelsen. Trots att boken är välskriven säger den inte mycket mer än att Haag är desillusionerad med både sekterna och religionsvetarna. De förra kritiserar dock mer än de senare. Den andra boken, *Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset* (2008) är skriven av Dagens Nyheters medicinska reporter Charlotte Essén. Boken utgörs dels av intervjuer med människor som vuxit upp i olika sekter och dels av en genomgång av forskning, politiska åtgärder och jämförelser med andra fenomen. Trots att Esséns bok är viktig är den problematisk på flera sätt. Hennes intervjupersoner är alla besvikna före detta medlemmar, vilket innebär att urvalet klart blir skevt. Essén gör inte anspråk på vetenskaplighet och hon påpekar att det säkert finns de som växer upp och är nöjda med sitt medlemskap och sin uppväxt. Trots detta är boken genomgående negativ. Även hennes urval då det gäller forskning kan ifrågasättas. Den akademiska forskning som finns underkänner hon och hänvisar och citerar istället kända apologeter och sektmotståndare som exempelvis Charles Kimball och Steven Hassan.²³ En annan bekymmersam aspekt är att flera av intervjupersonernas berättelser (dock inte alla) ligger ett eller två decennier bak i tiden och att inte mycket utrymme ägnas åt de förändringar som skett inom de olika rörelserna. Risken att detta leder till att läsaren tolkar händelserna som dagsfärska är överhängande.

Barker menar att antikulturrörelsen och media samarbetar i den bemärkelsen att antikulturrörelsen ofta agerar källa till journalister. Om detta stämmer i Esséns fall är svårt att avgöra. Vad som står klart är dock att Esséns bok och hon själv hyllas av den svenska antikulturrörelsen.

5.1.5.2 Kapital och habitus

När media använder sig av antikulturrörelsen som källor ger antikulturrelse media material som sedan omvandlas till symboliskt kapital av antikulturrörelsen. Något som är tydligt i den svenska kontexten är att media och antikulturrörelsen har gemensamt språkligt habitus.

²³ Charles Kimballs bok *När religionen blir ond* (2004) ifrågasätter hur man i religionens namn kan begå våldshandlingar och drar slutsatsen att i de fall individer och/eller rörelser utför våldsdåd i religionens namn beror det på att det inte rör sig om ”riktig” religion. Steven Hassan är en känd sektmotståndare, avprogrammerare och före detta medlem i Moon-rörelsen. Läs mer på hans egen hemsida Freedom of Mind.

Begreppen ”manipulativa sekter” och ”destruktiva sekter” är vanligt både i tidningsartiklar²⁴ och i antikultlitteratur²⁵. De har också som gemensamt habitus en ansats att avslöja och kritisera. Det förefaller som om man oftare väljer företrädare från antikult rörelsen än från religionssociologin (eller ger de förra proportionellt större utrymme om båda är inbjudna) när ett fenomen eller en aktuell händelse skall debatteras. Media har både stort ekonomiskt kapital och stort kulturellt kapital. Vad som däremot saknas är tid vilket ger att företrädare för media sällan kan sätta sig in i en rörelses historia på samma sätt som exempelvis en forskare. Det ekonomiska kapitalets konsekvenser manifesteras i möjligheten att publicera artiklar och en kunskap om marknaden som visar vilka artiklar som är gångbara (fruktansvärda berättelser) och vilka som inte säljer tidningar i någon större utsträckning (vardagsberättelser). Socialt kapital är svårt att fastslå här men det är inte otänkbart att denna form av kapital är utmärkande för aktörer inom kategorin media med tanke på journalisters vanligtvis stora nätverk. Den som är mest utmärkande för media är dess förmåga att omvandla kulturellt kapital till symboliskt kapital.

5.1.6 Terapi

5.1.6.1 Aktörer: Håkan Järvå (red) *Sektsjuka: Bakgrund- uppbrott- behandling* (2009)

En yrkesgrupp som ofta återfinns inom antikult rörelsen är terapeuter. Barker beskriver hur deras sekundära konstruktion av verkligheten huvudsakligen är beroende på klienten men att det kan uppstå konflikt mellan terapeuter och religionssociologin när terapeuter kallas in som expertvittne i rättegångar som rör nya religiösa rörelser. I Sverige finns inga särskilt kända fall där terapeuter ställts mot andra experter i enskilda sekträttegångar som i USA och på andra håll men det är naturligtvis en tänkbar utveckling även här. Inom den svenska antikult rörelsen finns dock ett par nyckelpersoner som är utbildade terapeuter. Den mest framträdande är psykologen och före detta scientologen Håkan Järvå som redigerat och även skrivit ett par artiklar i boken *Sektsjuka: Bakgrund- uppbrott- behandling* som kom ut 2009. Boken är en antologi skriven av sex olika författare. Av dessa arbetar de flesta inom vården. Håkan Järvå är som sagt psykolog med egen erfarenhet av sektmedlemskap. Helena Löfgren som skrivit ett kapitel är beteendevetare och ger samtalsbehandling för bland annat ”sektproblematik” (Löfgren, *Samtalsbehandlingar-KBT-föreläsningar-rådgivning*). Löfgren har ett eget förflutet i Enighetskyrkan. Både Järvå och Löfgren är aktiva inom det nätverk av

²⁴ Se t ex artikeln från Aftonbladet och Expressen i källförteckningen.

²⁵ Se t ex Steven Hassan, *Combating Cult Mind Control* (1988).

terapeuter som är kopplade till FRI. Förutom dessa båda skriver Leena Maria Johansson som är docent, psykiater och psykoterapeut om hur man kan hantera uppbrott från sekter bland annat med hjälp av mindfulness. Helena Fogelberg är samtalsterapeut och presenterar en fallbeskrivning. Gudrun Swartling är arbetsterapeut och anhörig till en avhoppare från Livets Ord. Julia Isomettäa socionom, diakon i svenska kyrkan och före detta medlem i Livets Ord. De ger fallbeskrivningar och diskuterar sina respektive arbeten med avhoppare. Boken är problematisk för att den okritiskt använder sig av hjärntvåtts- och mind controlteorier trots att dessa begrepp, som tidigare nämnts, kritiserats hårt. Det råder överhuvudtaget begreppsförvirring boken igenom; termerna sekt, auktoritär/destruktiv/manipulativ/totalitär rörelse/grupp varvas ganska urskilningslöst även inom ramen för de enskilda artiklarna. Boken är antagligen inte representativ för alla perspektivet hos alla terapeuter som kommer i kontakt med avhoppare men det måste ses som problematiskt att boken är tänkt att vara studieunderlag för framtida vårdutbildningar. Att man presenterar teorier som inte håller vetenskapligt mått som om de gjorde det, särskilt i en fråga där det faktiskt inte finns särskilt mycket svensk forskning, riskerar att ge en generaliserad bild av medlemskap och avhopp.

5.1.6.2 Kapital och habitus

Inom den här gruppen finns ett fältspecifikt förtroendekapital. Den stora kapitalvolym nyckelpersonernas utsagor genererar anser jag bero delvis på det generellt stora förtroendekapital som skolmedicinen har i Sverige och dels på dessa individers personliga erfarenheter av medlemskap i olika nya religiösa rörelser. Fyra av sex författare till boken *Sektsjuka* har erfarenhet av eget eller anhörigas medlemskap och avhopp från en sekt. Samtliga arbetar inom vårdande yrken. Tillsammans med kulturellt och socialt kapital är denna grupp ganska stark. Gruppens habitus är svårt att ringa in. Genomgående för författarna till boken *Sektsjuka* är det språkliga habitus som liknar det som används inom antikulturrörelsen. Förutom detta är det troligt att den gemensamma bakgrunden att samtliga genomgått en minst treårig högskoleutbildning positionerar dem som tillhörande kategorin akademiker i det sociala rummet.

5.1.7 Juridiken

5.1.7.1 Aktörer: Tingsrätten

Lagen, enligt Barkers mening, kan befinna sig i båda ändar av spektret beroende på det fall som avses. Hur enskilda advokater och jurister positionerar sig är avhängigt det mål de kortsiktigt vill nå. Detta stämmer antagligen även i den svenska kontexten. Det är svårt att få

fram några exakta siffror på exempelvis hur ofta en förälders medlemskap i en sekt åberopas i en vårdnadstvist eftersom ingen statistik förs med hänvisning till om en person är medlem i en sekt eller inte. Inte heller har jag kunnat få någon siffra på hur ofta rörelserna själva blir stämda trots förfrågan hos tingsrätten i tre storstäder och hos Brottsförebyggande rådet. Inte heller någon företrädarna för de rörelser jag pratat med kunde lämna exempel på något mål förutom en process från 90-talet då Scientologikyrkans hemliga material offentliggjorts. Det finns inga indikationer på att några sakkunniga inkallats i den rättsliga processen i det fallet och företrädaren för kyrkan som jag pratade med gav inte heller uttryck för att någon skulle ha haft en dold agenda som Barker beskriver. Med tanke på att fenomenet nya religiösa rörelser är relativt lite och medlemmarna få borde detta avspeglas i domstolarna, vilket min sökning efter information om detta också visar. Bara en person av de fem jag pratade med på tingsrätten hade hört talas om något mål som involverade en sekt och det var i det fallet det ovanstående offentliggörandet av Scientologi-material informanten kom ihåg.²⁶ Det mest uppmärksammade fallet de senaste åren i Sverige är mordet och mordförsöket i Knutby 2004. Trots all uppmärksamhet i media runt händelsen i Knutby där både offer och förövare var kopplade till Knutby Filadelfiaförsamling har jag inte kunnat hitta något som tyder på att inblandade jurister har betett sig på något sätt som visar att Barkers tes om att de juridiska aktörerna handlar målmedvetet och kortsiktigt utifrån det aktuella målet snarare än utifrån egna intressen.²⁷ Någon tvist mellan olika aktörer som åberopade hjärntvätt på det sätt som förekommit i andra länder och som Barker tar upp var aldrig aktuellt i fallet. Juridiken som fält är dock avhängigt de politiska beslut som tas; om en ny lag stiftas rörande de nya religiösa rörelserna påverkas det juridiska fältet. Som egen kategori är den dock ganska fristående från de övriga.

5.1.7.2 Kapital och habitus

Rörande kapital besitter juridiken både stort ekonomiskt och kulturellt kapital men har ingen egentlig makt annat än i de fall domar blir fällande och/eller prejudicerande och dessa utgår då sällan från enskilda aktörers intressen eller det juridiska fältets intresse utan påverkas av en eller flera av de andra kategoriernas aktörer.

²⁶ En grundligare undersökning av fenomenet med exempelvis vårdnadstvister hade möjligen gett en annan bild. Svårigheten ligger i att man i så fall måste känna till enskilda fall och sökandet efter sådan information har jag bedömt ligga utanför ramen för denna uppsats.

²⁷ För mer information om händelserna i Knutby se t ex Therese Christianson, *Himmel och helvete i Knutby* (2005)

5.2 Relationer i det sociala rummet

Vi kan alltså börja skönja fältets uppbyggnad genom att sätta antikultrörelsen och media samt terapi till viss del på ena sidan av det sociala rummet och religionssociologin på det andra. De nya religiösa rörelserna befinner sig närmare religionssociologin men på väg ut ur eller utanför rummet. Om man ser fältet som ett socialt rum hamnar de nya religiösa rörelserna på balkongen och jag tolkar orsaken som huvudsakligen bero på bristen på kapital.

Även juridiken måste sägas stå utanför men har högre status och står utanför av eget val helt och hållet. De juridiska aktörerna har, till skillnad från de nya religiösa rörelserna, en hel del kapital men de väljer att inte delta i någon högre utsträckning. Vad de som sysslar med sekter kallar fenomenet skiljer sig åt; i den ena sidan av rummet kallar man fenomenet sekter och/eller manipulativa/destruktiva grupper medan man i den andra kallar det nya religiösa rörelser. Användandet av de olika begreppen kan ses som ett resultat av de olika aktörernas habitus. En aktör som talar om sekter genom att använda begrepp som ”destruktiva sekter” kan antas ha en generellt mer negativ inställning till sekter än en aktör som benämnet fenomenet genom att använda begreppet ”nya religiösa rörelser”. Alla aktörer är medvetna om varandra men starkast band verkar finnas mellan antikultrörelsen, media och terapins aktörer. Religionssociologin måste sägas stå i direkt opposition till antikultrörelsen. En tolkning som ofta görs av antikultrörelsen är att religionssociologin ”står på samma sida som” de nya religiösa rörelserna (vilket kan ses i användandet av begrepp som sektpositiva akademiker). Trots att detta måste ses som en feltolkning, religionssociologin är varken positiv eller negativ till sekter *per se*, är avståndet mellan religionssociologin och antikultrörelsen längre än den mellan de nya religiösa rörelserna och religionssociologin.

FRI står i opposition både till de nya religiösa rörelserna men också som Barker nämner, till religionssociologin. Under rubriken ”Sektpositiva akademiker” beskrivs den italienske religionsvetaren Massimo Introvigne som förestår organisationen CESNUR (Centro Studi delle Nuove Religioni) som uppges vara föregångaren till svenska FINYAR. Introvignes objektivitet ifrågasätts på sidan utifrån hans tidigare religiösa övertygelse och författaren till artikeln, Erik Rodenberg, pekar vidare ut organisationen INFORM (Information Network Focus on Religious Movements) och dess grundare Eileen Barker som motståndare till bland annat FECRIS (Fédération Européenne des Centres de Recherche et d'Information sur le Sectarisme) som är en organisation som liknar FRI. Andra personer inom antikultkategorin är inte riktigt lika negativa. Helena Löfgren länkar på sin hemsida till Finyar, Cesnur och Inform men beskriver dem som ”ganska förlåtande mot fenomenet mind control”. (Rodenberg) (n.d.).

Barker skriver att antikultrörelsen och media ibland samarbetar, som ovan nämnts, genom att antikultrörelsens medlemmar agerar källa åt journalister. Sedan används den tryckta artikeln av antikultrörelsen som ett bevis på att det som står i den är sant. Om detta stämmer i Sverige är svårt att säga men det går inte att utesluta. Att en hel del tidningsartiklar grundas på avhoppares berättelser och att dessa ibland åberopas av antikultrörelsen i debatter står dock klart. Media står alltså ganska nära antikultrörelsen i det sociala rummet även om inte allt som skrivs om sekter i svensk media är negativt. Medias relation till religionssociologin är något mer ansträngd och företrädare för antikultrörelsen ges generellt mer utrymme än religionssociologer i media. Orsaken till detta kan vara att religionssociologin sällan levererar ”fruktansvärda berättelser”. Genom media tillmäts antikultinspirerade idéer om nya religiösa rörelser stort värde vilket visar att dessa två kategoriers samarbete jämte ett fåtal terapeuters är det perspektiv som oftast når och återspeglas hos allmänheten. I fallet med fältet sektsyn väger den självupplevda erfarenheten tyngre vad gäller förtroendekapital än erfarenheter genom studier. De nya religiösa rörelserna har alltså i princip ingen makt eftersom de inte har det kapital som krävs. De samarbetar heller inte med andra aktörer annat än tillfälligtvis. Religionssociologin har starkt kulturellt kapital men saknar egen drivkraft i form av personligt färgade motiv vilket både de nya religiösa rörelserna och antikultrörelsen har. Religionssociologin har heller inget samarbete med andra aktörer annat än tillfälligtvis. Antikultrörelsen, media och terapin samarbetar med varandra vilket ger att de som grupp ökar varandras totala kapitalvolym när det gäller makt över fältet trots att de tillsammans bara utgör hälften av aktörerna.

5.3 Motionerna

Jag kommer nu att diskutera mitt material utifrån några av Bourdieus nyckelbegrepp och utifrån Barkers kategorier för att belysa vilka aktörer som influerat motionernas författare.

5.3.1 Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekter)

Motionen är författad av folkpartiets Barbro Westerholm, Liselotte Hagberg och Lars Tysklind. Westerholm har ett flertal gånger motionerat angående sekter, hennes motion om ”andlig kränkning” 1994/95 (Westerholm, 1995) låg bakom utredningen *I God Tro: Samhället och Nyandligheten* (1998). Westerholm har alltså länge varit aktiv i sektdebatten. Hon skrev bland annat förordet till boken *Sektsjuka; Bakgrund-uppbrott-behandling* (2009) som tidigare nämnts. Detta visar hennes koppling till företrädare för den svenska

antikulturrelsen. Rubriken till motionen om skydd och hjälp för barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekt) ger upphov till funderingar. Författarna använder begreppet *manipulativt ledarskap* vilket rimligtvis skulle kunna förekomma i vilka grupper som helst men anser det nödvändigt att lägga till ordet *sekt* inom parentes. En första fråga blir varför man inte skrivit ”skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap *inom* sekt”? Det kan bero på att man vill kunna utöka motionen till att omfatta även andra grupper men om det är så, varför lägger man då till ordet sekt? Min tolkning är att man vill distansera sig från begreppet sekt men att det ändå ska framgå att det är det man menar. Användandet av båda begreppen men särskilt ”manipulativt ledarskap” känns igen från antikulturrelsens språkliga habitus. Vidare återfinns i motionen uttrycken ”destruktiv rörelse” och ”andlig kränkning”. Även dessa uttryck tillhör antikulturrelsens språk.

Nästa intressanta aspekt är att författarna till motionen motiverar denna motion, vilken är en komplettering till en motion lagd 2007, med hänvisning till att ”en hel del har hänt inom detta område det senaste året” (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009). Den skillnad mellan 2007 och 2009 som man syftar på är uppenbarligen utgivningen av Charlotte Esséns reportagebok *Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset*. Boken handlar, som redovisats under kategorin media i föregående avsnitt, om människor som vuxit upp inom olika sektor. Som jag nämnde i analysen av de olika aktörerna är det inte helt oproblematiskt att åberopa Esséns bok som bakgrundsfakta. Trots att den är mycket viktig är den ändå en mycket ensidig skildring av hur det är att växa upp inom en sekt. Essén själv är inte omedveten om detta och hennes bok inte skall förväxlas med vetenskapligt grundade fakta. Boken innehåller en stor del där författaren ger sina egna åsikter om den forskning som finns, om terrorism och om hjälporganisationer samt presenterar sina egna åsikter om hur problemen borde lösas. Detta nämns inte i motionen utan bokens innehåll (och därmed Esséns åsikter) anammats okritiskt. Esséns positionering måste beskrivas som stående ganska nära antikulturrelsen även om hon själv är journalist och tillhör kategorin media. Hon använder begrepp hämtade ur antikulturrelsens språkbruk och det faktum att boken avslutas med referenser till hjälp som finns att få och som leder till organisationer med starka band till antikulturrelsen (FRI, Hjälpkällan och ROS) är också problematiskt. Det blir tydligt att relationen mellan antikulturrelsen och media i detta fall är stark. Att Essén som person besitter både ekonomiskt och kulturellt kapital kan motiveras med att hennes bok är utgiven på Bonniers förlag vilket resulterar i större spridning och hennes bakgrund som journalist. Stora

delar av motionens skrivelse om barn är tydligt inspirerade av Esséns bok, särskilt då det gäller åberopandet av FN:s barnkonvention.

Vidare föreslår motionen inrättandet av ett vårdcentrum i likhet med det som finns i USA. I Sverige planeras ett liknande centrum, idén drivs framför allt av Håkan Järvå som alltså är psykolog, före detta medlem i Scientologikyrcan och aktiv inom FRI och Hjälpkällan.

Största delen av motionen utgörs av en genomgång av erfarenheter från andra länder. En förfrågan har skickats ut och svaren redovisas. De resultat som man i motionen lyfter fram som positiva och eftersträvansvärda är bland annat Frankrikes och Belgiens restriktiva hållning mot sekter:

Mot bakgrund av de erfarenheter som gjorts i Belgien, Frankrike och Österrike som alla har enheter på ett eller annat sätt knutna till sina regeringskanslier eller myndigheter med uppgift att ta sig an frågor om manipulativa rörelser anser vi att en utredning bör tillsättas med uppgift att komma med förslag till hur motsvarande enhet skulle kunna skapas i Sverige. Detta bör ges regeringen till känna (Westerholm, Hagberg, & Tysklind, 2009).

Som vi har sett i avsnittet om tidigare forskning finns en hel del problem med de enheter man tillsatt i dessa länder. Särskilt Frankrike kritiseras i Richardsons bok då man exempelvis låtit en psykolog ur antikulturrörelsen relativt oreflekterat inverka på rättsystemet genom legitimeringen av hjärntvättsteorin vilket Dick Anthony och Thomas Robbins beskriver. Även Duverts artikel beskriver den hätska stämningen mellan staten och sekterna i Frankrike. Antikulturrörelsens lobbyverksamhet och dess konsekvenser beskrivs också. Med andra ord blir det tydligt var på fältet ”seksyn” motionsförfattarna positionerat sig; på antikult-sidan. Man tar ensidigt intryck av den information som sprids där, man frågar bara vissa organisationer om råd (så har man t ex i Storbritannien redogjort för CIC och FAIR men utelämnat INFORM).

5.3.2 Motion 2009/10: So447: Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser

Den här motionen är lagd av fyra företrädare miljöpartiet. Det första som är intressant i den här motionen är formuleringen att människor som ”hamnat i underkastelse hos en sekt ska få stöd och hjälp från staten” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009). Meningen avslöjar den bakomliggande uppfattning som genomsyrar hela motionen nämligen att en människas fria vilja ibland tas ifrån henne i mötet med en ”nyandlig rörelse”. Denna inställning påminner starkt om antikulturrörelsens bild av sekter/rörelser som farliga och i position att frånta en

människa hennes fria vilja genom övertalning och/eller andra tekniker (manipulation). Varför man i ena meningen använder begreppet nyandlig rörelse för att sedan använda begreppet sekt står inte klart men ligger i linje med den begreppsförvirring som kännetecknar antikultrörelsens språkliga habitus. Motionen använder också begreppet *andlig hjärntvätt* vilket jag tolkar som en utveckling av Westerholms *andlig kränkning* och begreppet *hjärntvätt*. Hjärntvätt och/eller mind control är ett begrepp som återfinns så väl inom den svenska som den amerikanska antikultrörelsen och förekommer frekvent både på dessas hemsidor och i böckerna *Sektbarn* och *Sektsjuka*. I motionen skriver man om kränkning: ”Kränkning är en brist på respekt för integriteten och kan fysisk eller psykisk eller innebära andlig hjärntvätt” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

Vidare påstår motionen att barn som föds in i sekter ökat markant sedan 90-talet. Vad man grundar detta på framgår inte men det ger naturligtvis läsaren en känsla av att situationen är än mer akut. Rimligtvis borde antalet barn som föds in i sekter ha minskat med tanke på hur många avhopp från andra generationens medlemmar i rörelserna från 60-talet som dokumenterats.

Sedan hänvisar man, precis som i ovanstående motion, till en förändring: ”Under senare år har det framkommit att personer som på olika sätt kommit i total beroendeställning eller en person helt förlorat makten över sin egen vilja och vid försök att frigöra sig fått svåra psykiska problem” (Rådberg, Rahm, Lindholm, & Pertoft, 2009).

I detta fall redovisas inte hur det på senare år kommit fram. Man skulle kunna spekulera i om det återigen är Esséns bok som åsyftas men det går inte att fastställa. Det man kan säga är att motionens språk tydligt kan placeras i kategorin antikultrörelsens/media/terapiens habitus, särskilt med tanke på användandet av begreppet hjärntvätt.

5.3.3 Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sekter

I den här motionen används begreppet *sekter* redan i inledningen. Författarna påtalar en rad problem med barn som växer upp i sekter. En intressant formulering är att man skriver att den statliga utredningen från 1998 föreslog att man bland annat skulle se över ”den s.k. hemundervisningen” (Tysklind & Hagberg, 2009). Uttrycket är direkt hämtat ur den statliga utredningen men ingenstans ges en förklaring till varför hemundervisning inte bara helt enkelt kan kallas hemundervisning. Vidare motiveras varför man återigen tar upp frågan om barn i sekter på följande vis:

...händelser [har] inträffat som enligt vår mening visar att utredningens förslag måste förverkligas. De redovisas bl. a. i boken *Sektbarn* av Charlotte Essén, som utkom 2008. Den handlar om barn som växt slutna, extrema ofta religiösa grupper och påtalar bristen på kunskap om hur många barn det berör samt bristen på forskning utifrån ett barnperspektiv. I höst har Håkan Järvå gett ut boken *Sektsjuka, bakgrund, uppbrott, behandling* där barnens utsatta situation beskrivs. Under våren 2009 har dessutom en namninsamling från ett hundratal personer offentliggjorts, vilken påtalar att det behövs skydd för minderåriga för att de ska slippa ingå religiösa överenskommelser som kan innebära mycket svåra konsekvenser för den unge den dag han eller hon inte längre vill följa rörelsens regler (Tysklind & Hagberg, 2009).

Stycket visar varifrån man inhämtat uppgifter. Förutom det problematiska med Esséns bok som redovisades i den första motionen återoppar man här även Håkan Järvås bok *Sektsjuka: Bakgrund-uppbrott-behandling* från 2009. Som nämnts ovan i kategorin terapi behandlar boken avhopparsproblematik men beskriver också teorin bakom anslutning och avfall från sekter. Trots att denna bok, till skillnad från Esséns bok, gör anspråk på att vara vetenskaplig är ensidigheten i valet av teori som lyfts fram ett problem. Som Barkers beskrivning av antikulturrelsens hantering av information lyfter denna bok mest fram sådana fakta som stödjer antikultperspektivet och använder sig i princip bara av teoribildning som omfattar hjärntvätt och tankekontroll. Antikulturrelsens språkliga habitus är genomgående; begreppen destruktiv/manipulativ/auktoritär/totalitär grupp/rörelse/sekt varvas genom hela boken. Flera av författarna (däribland Järvå själv) har ett förflutet inom en rörelse. De flesta arbetar inom vårdande yrken som psykologer, samtalsterapeuter etc. Boken är nödvändig och diskussioner om vård för avhoppare bör föras men problemet är återigen ensidigheten och överrepresentationen av antikultperspektivet. Vidare skriver man att tidigare motioner avslagits men att de nya händelserna visar på att frågan är aktuell: ”Med tanke på vad som hänt under de senaste två åren och att det här rör barn som isoleras från det omgivande samhället och riskerar att fara mycket illa anser vi att frågan måste behandlas av riksdagen och att dess förslag ges regeringen till känna” (Tysklind & Hagberg, 2009).

Motionen påtalar också kort att det som gjorts i andra länder (tillsättandet av särskilda statliga enheter) rörande sekter borde kunna göras i Sverige med tanke på att enbart frivilligorganisationer nu tar sig an frågan. Religionsvetenskapen och andra discipliner som sysslar med sekter lämnas helt utanför, antagligen för att avhopp inte är det enda som fokuseras inom dessa discipliner och att man inte delar perspektivet. Även i denna motion är

det alltså tydligt att man tagit intryck av antikultinspirerade böcker som grund för motionen och att man använder antikultrörelsens begrepp och definitioner.

6. Diskussion och slutsats

Den genomgångna forskningen och de tre motionerna ligger som grund för de slutsatser jag här redovisar och som avser att besvara frågan: *Vilken påverkan har fältet sektsyns uppbyggnad på de potentiella politiska åtgärderna riktade mot sekter?*

Fältet sektsyn kännetecknas av en polarisering mellan olika aktörer vars positioner på fältet påverkar deras perspektiv och därmed deras agerande. Enligt Barkers modell finns sex grupper vars intressen av sekter och inbördes relationer redovisats. Jag tycker att det är rimligt att applicera Barkers modell på svenska förhållanden och har koncentrerat mig på två huvudgrupper i resultatredovisningen nämligen företrädare för religionssociologin och företrädare för antikultrörelsen, media och terapi. I antikultrörelsegruppen ingår till stor del i Sverige den grupp Barker kallar terapeuter och även företrädare för media varför dessa sammanfogats till en kategori. Religionssociologin och antikultrörelsen samarbetar sällan och de senare ser uppenbarligen de tidigare som opålitliga eller som alltför välvilligt inställda till sekterna medan det på andra hållet uppfattas som att antikultrörelsens medlemmar är opålitliga på grund av att de ofta utgörs av före detta besvikna medlemmar. Barker skriver att antikultrörelsen kan ses som en spegelbild av sekterna och att avståndet på fältet mellan antikultrörelsen och religionssociologin ibland kan tyckas till och med större än avståndet mellan antikultrörelsen och sekterna. Jag anser att detta i stort sett stämmer in på den svenska kontexten. Dessa fixerade positioner gör informationsutbyte och samarbete svårt och i princip ingen av aktörerna visar någon social mobilitet på fältet. Risken med de stora avstånden är, som jag ser det, att båda grupperns positioner tenderar att bli slutna sammanhang där bara ett visst perspektiv erkänns. Barker har visat detta i förhållande till antikultrörelsen men jag tycker att det kan vara värt för religionssociologin att se sin egen position på fältet också. För religionssociologin innebär detta också en risk att man, i opposition och i ilska över det som man uppfattar som icke objektiva beskrivningar från antikultrörelsens håll riskerar att försköna eller underhålla information om sekterna man undersöker. Barker har påpekat detta och jag tycker att det är applicerbart även på svenska förhållanden. Aktörerna i de olika polerna väljer konsekvent bort varandras kunskap som ett utslag av deras habitus som genererar flera sådana val. Även om Barker inte skriver det i sin modell anser jag att det ligger i religionssociologins habitus att välja bort ”fruktansvärda berättelser” som

antikulturrelsen systematiskt väljer. Det ligger på samma sätt i antikulturrelsens habitus att välja bort ”goda berättelser”. Genom denna exkludering av data förstärks positionerna på fältet. Det *är* naturligtvis en stor skillnad mellan de två grupperna. Det är ett faktum att religionssociologin i större utsträckning än antikulturrelsen använder sig av vetenskapliga metoder.

Religionssociologin befinner sig alltså på ena sidan det sociala rummet och antikulturrelsen på den andra. De nära relationer som finns mellan media och antikulturrelsen placerar media åt antikulturrelsens sida av rummet. Detta har visats i den benägenhet svensk media har att välja representanter från antikulturrelsen framför religionssociologins representanter som källor. Även kategorin terapeuter står, genom ett antal nyckelpersoners engagemang i antikulturrelsen på denna sida rummet. Det finns givetvis terapeuter som träffar avhoppare som aldrig någonsin ens befinner sig i det sociala rummet i förhållande till de övriga. De nya religiösa rörelserna står i princip utanför fältet. Detta beror delvis på att de nästan helt saknar de kapital som övriga agenter har i högre eller lägre grad och dels på att de i vissa fall väljer att ta avstånd från majoritetssamhället och därmed den offentliga debatten. Juridiska agenter befinner sig tillfälligt på fältet då och då men tar i huvudsak avstånd från att befatta sig med fältet annat än i egenskap av företrädare i rättsprocesser. De kapitalstarkaste kategorierna menar jag är terapeuter och media. Även antikulturrelsen och religionssociologin är kapitalstarka men på olika sätt. Religionssociologin verkar sakna socialt kapital på fältet medan egna erfarenheter i kombination med en medicinskt inriktad examen genererar mer förtroendekapital än en examen i religionsvetenskaperna. Antikulturrelsen får sitt kapital till viss del från kategorierna media och terapi vilket ökar deras totala kapital. Barker nämner att antikulturrelsen ofta agerar källa för media för att sedan använda dessa artiklar som ett bevis på sina teser. Jag anser att även detta förekommer i den svenska kontexten. Jag har också visat att ett språkligt habitus skiljer religionssociologin från antikult/media/terapi-kategorierna. Man använder mycket olika uttryck för att tala om samma fenomen och det språkliga habitus får överlag ses som den största differentieringsprincipen kategorierna emellan.

I de tre motioner jag valt som material hänvisar två av dem direkt till boken *Sektbarn: Ett reportage om de utvalda för paradiset* av journalisten Charlotte Essén (2008/09:So230 och 2009/10:So373). I båda fallen uttrycker man att läget ändrats, att något hänt eller nytt framkommit och man verkar i båda fallen mena den boken. Som jag påpekat tidigare anser jag att som den enda som skrivits i Sverige om hur barn som växer upp inom en sekt har det är den mycket viktig och väcker en stor och svår fråga. Det finns dock vissa problem med att

okritiskt anamma den bild av sekter som representeras i boken. För det första är alla de intervjuade före detta medlemmar som uppenbarligen farit illa av sitt medlemskap och därmed kan bokens första del, bestående av intervjuer, liknas vid Barkers ”fruktansvärda berättelser”. Trots att boken är nödvändig och kan agera väckarklocka för ovetande politiker är den sammantagna bilden av ”sekter” mycket negativ. Precis som Essén hoppas att föräldrarna inom olika sekter inser att ”vissa metoder och deras syn på barn hör till en förgångens tid” (Essén, 2008, s. 9) gör faktiskt en del av det som beskrivs det, åtminstone om man får tro den forskning som finns på området. Essén tror dock inte på forskningen. Utifrån sin position på fältet börjar hennes kapitel om forskning med ett citat av den kände apologeten Charles Kimball. Den bok som annars brukar hänvisas till när det gäller barn i sekter, *Children in New Religions* av Susan J. Palmer och Charlotte E Hardman från 1999 avfärdar Essén eftersom hon menar att den inte handlar om hur barn påverkas av att växa upp inom en sekt utan bara om hur sekten påverkats av att barn växer upp inom den. Jag håller inte med om detta. Flera kapitel handlar om hur rörelser uppfostrar sina barn bland annat finns ett kapitel om evangeliska kristna där ett svenskt exempel om barns roll som predikare inom rörelsen Livets Ord i Uppsala legitimeras (Coleman, 1999, s. 71). I de val av källor som Essén använder kan hon placeras i antikulturrörelsen om man använder Barkers modell. Essén går också igenom lagda motioner och skriver om Barbro Westerholms kamp för att få till en lagförändring om andlig kränkning (Essén, 2008, s. 341). Vidare hänvisar Essén till hjälpporganisationerna FRI och den forskning hon anser (till skillnad från Palmer & Hardmans bok) relevant befäster hennes position på fältet som tillhörande kategorin antikulturrörelsen. Hennes ekonomiska, kulturella kapital och sociala kapital kan tänkas ligga bakom att hennes bok (förutom att den är viktig och intressant) fått så stor genomslagskraft. Hon har genom publikationen befästs som en sorts expert på barn i sekter trots att hon saknar utbildning i ämnet. Att hennes ord anses väga tyngre än den forskning som finns från religionssociologiskt håll beror antagligen på att det hierarkiskt sett ses som högre status att ha personliga erfarenheter än att läsa sig till kunskap på fältet sektsyn. De personliga erfarenheterna består i detta fall i att hon träffat personer med personlig erfarenhet så en sekundär erfarenhet väger alltså också tungt. Riksdagsmotionernas utgångspunkter från boken visar att de tillmäter den stor vikt. Detta blir ett uttryck för symboliskt kapital som smittar av även på aktören själv, varför hon nu anses ha expertis på området.

I en motion hänvisar man till boken *Sektsjuka: Bakgrund-uppbrott-behandling* vilken jag tagit upp tidigare. Boken har samma position i motionen som Esséns bok; den visar att något hänt.

Boken är redigerad av Håkan Järvå som är psykolog och före detta medlem i Scientologi kyrkan. Järvås position på fältet sektsyn är ganska klar; han är en av frontfigurerna inom den svenska antikult rörelsen och det hänvisas en hel del till honom på FRIs hemsida. Han tillhör dessutom kategorin terapeuter och uttalar sig frekvent i media. Boken i sig har ett viktigt uppdrag; att uppmärksamma att det finns människor som lämnar sekter som mår mycket dåligt och som behöver få professionell hjälp efter avhoppet. Tyvärr är boken, trots att den är menad att vara akademisk (till skillnad från Esséns bok som inte gör anspråk på att vara vetenskaplig) ganska enkelspårig. Den forskning som används är enbart den som handlar om hjärntvätt, tankekontroll och som representeras av kategorin ”antikult” i Barkers modell. De olika författarna använder olika begrepp och teorier men sammanlagt domineras boken av begreppen ”destruktiv/manipulativ/auktoritär” rörelse, någon av författarna använder begreppet sekt. Den forskning som ifrågasätter hjärntvättsteorin utesluts helt och trots att författarna försöker sig på ett balanserat synsätt är det klart att perspektivet präglas av deras negativa förhållningssätt. Boken får placeras på ”antikult”-sidan av fältet. Återigen genererar personliga erfarenheter förtroendekapital. Järvås bakgrund i Scientologikyrkan ger honom, sammantaget med hans förtroendekapital i rollen som psykolog hög kapitalvolym.

Begrepp som hjärntvätt återkommer i motion 2009/10:So468 i uttrycket andlig hjärntvätt. Man kan tydligt se vilka influenser som finns i de tre motionerna. Även hänvisningen till vissa länder som finns i motion 2008/09So230 finns i Esséns bok. Samma organisationer lyfts fram som goda exempel (Essén, 2008, s. 343).

Min slutsats är att både aktörerna och motionerna kan placeras in i antikult rörelse kategorin i Barkers modell. Anledningen till deras höga position på fältet är den status som tillmätts en personlig, fruktansvärd berättelse i kombination med andra statushöjande habitus som exempelvis en psykologexamen. Eftersom de flesta personer i spetsen för antikult rörelsen har hög social status och låg social mobilitet vilket gör att de behåller sina positioner.

Maktstrukturen på fältet styrs genom socialt kapital och kopplingen mellan antikult rörelsen/media/terapi och politiker ger att det är den information som utgår från aktörer inom antikult rörelsen/media/terapi, snarare än den som utgår från religionssociologiska forskningen som ligger till grund för och påverkar motioner som läggs i riksdagen och sannolikt också de beslut som tas angående åtgärder riktade mot sekter.

7. Avslutande ord

Av undersökningen har framkommit att motioner angående åtgärder mot sekter influeras ganska ensidigt av ett antikultperspektiv. Trots att bara tre motioner undersöktes här visar ingenting på att det skulle ligga annorlunda till med resterande, äldre, motioner på ämnet. Min avsikt med den här undersökningen har varit att uppmärksamma vilka aktörer på fältet ses syns som påverkar politiska initiativ och nu återstår det för oss företrädare för religionssociologin att fundera på vad som kan göras för att förändra detta ojämna inflytande?

8. Källor

Tryckta källor

Aires, W. (2004). "German's Islamic Minority: Some Remarks on Historical and Legal Developments". In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Anthony, D., & Robbins, T. (2004). Pseudoscience versus Minority Religions: An Evaluation of the Brainwashing Theories of Jean-Marie Abgrall. In J. T. Richardson, *Regulating religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Barker, E. (2003). The Scientific Study of Religion? You Must be Joking! In L. L. Dawson, *Cults and New Religious Movements: A Reader*. Oxford: Blackwell publishing.

Beckford, J. A. (2004). 'Laïcité', 'Dystopia', and the Reaction to New Religious Movements in France. In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

Bourdieu, P. (1994). *Praktiskt Förnuft: Bidrag till en Handlingsteori*. Göteborg: Diadalos AB.

Bourdieu, P. (2007). Social Space and Symbolic Space. In C. Calhoun, *Contemporary Sociological Theory*. Malden; Oxford: Blackwell publishing.

Calhoun et al. (Ed.). (2007). *Contemporary Sociological Theory*. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Coleman, S. (1999). God's Children: Physical and Spiritual Growth Among Evangelical Christians. In S. J. Palmer, & C. E. Hardman, *Children in New Religions*. New Brunswick; New Jersey: Rutgers University Press.

Cristianson, T. (2005). *Himmel och Helvete i Knutby*. Stockholm: Månocket.

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken: För småskaliga Forskningsprojekt inom Samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

- Duvert, C. (2004). Anti-Cultism in the French Parliament: Desperate Last Stands or an Opportune Leap Forward? In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Engdahl & Larsson. (2006). *Sociologiska pPerspektiv. Grundläggande Begrepp och Teorier*. Lund: Studentlitteratur.
- Essén, C. (2008). *Sektbarn: Ett Reportage om de Utvalda för Paradiset*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Fautre, W. (2004). Belgium's Anti-sect Policy. In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Frisk, L. (2007). *De Nya Religiösa Rörelserna: Vart Tog de Vägen?* Nora: Nya Doxa.
- Giddens, A., & Griffiths, S. (2006). *Sociology*. Malden; Cambridge: Polity Press.
- Haag, A. (2009). *Att Vinna en Tro och Förlora sig Själv: Om Livet i Sekter och Karismatiska Grupper*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hassan, S. (1998). *Combatting Cult Mind Control*. Paris; Maine: Park Street Press.
- Jules-Rosette, B. (1975). *African Apostles*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Järvå, H. (2009). Teoretiska aspekter. In H. Järvå, *Sektsjuka: Bakgrund-Uppbrott-Behandling*. Lund: Studentlitteratur.
- Kimball, C. (2002). *När Religionen blir Ond*. Stockholm: Natur och kultur.
- McGuire, M. (2002). *Religion: The Social Context*. Belmont: Wadsworth Group.
- Mickler, M. L. (1980). *A History of the Unification Church in the Bay Area: 1960-74*. Berkeley; University of California: MA thesis.
- Mickler, M. L. (1992). *The Politics and Political Influence of the Unification Church*. Washington, DC: Paper given at SSSR.
- Palmer, S. J., & Hardman, C. E. (1999). Introduction. In S. J. Palmer, & C. E. Hardman, *Children in New Religions*. New brunswick; New Jersey: Routledge University Press.
- Richardson & Introvigne. (2004). Brainwashing theories in European Parliamentary and administrative reports on cults and sects. In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Gobe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Richardson, J. T. (2004). *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Rochford, B. E. (2007). *Hare Krishna Transformed*. New York: New York University Press.

Siewert, H. (2004). The German Enquete Commission on Sects: Political Conflicts and Compromises. In J. T. Richardson, *Regulating Religion: Case Studies from Around the Globe*. New York; London: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

SOU. (1998:113). *I God Tro: Samhället och Nyandligheten*. Stockholm: Socialdepartementet.

Stureson, M. (2009). *Om Det så skulle Kosta mig Livet*. Stockholm: Libris .

Troeltsch, E. (1992). *The Social Teaching of the Christian Churches (vol 2)*. London: Westminster John Knox Press.

Weber, M. (2003). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Mineola, New York: Dover Publications Inc.

Åkerbäck, P. (2008). *De Obeständiga Religionerna: Om Kollektiva Självmord och Frälsning i People's Temple, Ordre du Temple Solaire och Heaven's Gate*. Stockholm: Stockholms Universitet.

Elektroniska källor

Aftonbladet: Schedvin, J. (2010, 02 20). *Opus Dei värvade mig som 10-åring*. Retrieved 04 19, 2010, from Aftonbladet: <http://www.aftonbladet.se/debatt/debattamnen/samhalle/article6643198.ab>

CIAOSN. (n.d.). Retrieved 03 15, 2010, from Centre d'information et d'avis sur les organisations sectaires nuisibles: <http://www.ciaosn.be/>

Enighetskyrkan. Nyheter. (n.d.). Retrieved 04 29, 2010, from Familjefederationen för Världsfred och Enighet: <http://www.familjefederationen.com/>

Expressen: Bäsén, A. (2009, 11 26). *Har blivit utsatt för stark manipulation*. Retrieved 04 19, 2010, from Expressen: <http://www.expressen.se/Nyheter/1.1794811/har-blivit-utsatt-for-stark-manipulation>

Fédération Européenne des Centres de Recherche et d'Information sur le Sectarisme. (n.d.). Retrieved 03 23, 2010, from Fecris: <http://www.fecris.org/>

Finyar. (n.d.). Retrieved 01 21, 2010, from Länkar: <http://www.finyar.se/lankar.html>

Finyar. (n.d.). *Information-Vad är Finyar?* Retrieved 01 21, 2010, from Finyar-webbplats: <http://www.finyar.se/info.html>

Freedom of Mind: Hassan, S. (2001-2010). *Steven Alan Hassan, cult counselor and mind control expert*. Retrieved 04 29, 2010, from Steven Alan Hassan's Freedom of Mind Center: <http://www.freedomofmind.com/>

FRI. (2010, 01 12). Retrieved 01 19, 2010, from Föreningen Rädda Individen: <http://www.fri-sverige.se/>

Hare Krishna: Eck, D. L. (n.d.). *Hare Krishna Temple, ISKCON Göteborg Sweden*. Retrieved 04 28, 2010, from Omnirasa: http://www.omnirasa.com/krishna/guide/index_frames.html

Historien om Bernard Madoff Crvenka, A. (2009, 06 14). Retrieved (2010-04-26). Historien om Bernard Madoff. *Svenska Dagbladet*, pp. http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/historien-om-bernard-madoff_3059309.svd .

Hjälpkällan. (2009). Retrieved 03 23, 2010, from Hjälpkällan: Hjäl och stöd för dig som lämnar en sluten religiös rörelse: <http://www.hjalpkallan.org/>

Inform: Most people have an opinion about religious movements, Inform has the facts. (2009, 12 16). Retrieved 03 23, 2010, from Inform: <http://www.inform.ac/>

LAGEN.NU. (n.d.). Retrieved 03 19, 2010, from <https://lagen.nu/1962:700>

Löfgren, H. (n.d.). *Samtalsbehandlingar-KBT-föreläsningar-rådgivning*. Retrieved 04 29, 2010, from Löfgrens Analys AB-webplats: <http://www.lofgrensanalys.se/>

Löfgren, H. (n.d.). *Samtalsbehandling-KBT-föreläsningar-rådgivning*. Retrieved 04 29, 2010, from Löfgrens Analys: <http://www.lofgrenanalys.se>

Motion 2008/09:So468 Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser: Rådberg, P., Lindholm, J., Pertoft, M., & Dingizian, E. (2008, Oktober 5). *Motion 2008/09: So468 Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GW02So468

Motion 2009/10:So447 Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser: Rådberg, P., Rahm, L., Lindholm, J., & Pertoft, M. (2009, Oktober 2). *Motion 2009/10: So447 Stöd till människor som kränkts av nyandliga rörelser*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GX02So447

Motion 2008/09:Ju394 Tvångs- och barngifte. Ohlsson, B., & Berliner, A. (2008, Oktober 6). *Motion 2008/09: Ju394 Tvångs- och barngifte*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GW02Ju394

Motion 2009/10:Ub508 Religiösa friskolor. Sachet, A., & Jansson, E.-L. (2009, Oktober 2). *Motion 2009/10: Ub508 Religiösa friskolor*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GX02Ub508

Motion 2009/10:So373 Utredning om barn i sekter. Tysklind, L., & Hagberg, L. (2009, Oktober 2). *Motion 2009/10: So373 Utredning om barn i sekter*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GX02So373

Motion 1994/95 So:406 Andlig kränkning: Westerholm, B. (1995, januari 10). *Sveriges Riksdag*. Retrieved mars 23, 2010, from *Motion 1994/95 So:406 Andlig kränkning*: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&doktyp=mot&rm=1994/95&bet=So406&dok_id=GI02So406

Motion 2008/09:So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekt) Westerholm, B., Hagberg, L., & Tysklind, L. (2009, September 26). *Motion 2008/09: So230 Skydd och hjälp till barn och vuxna som utsatts för manipulativt ledarskap (sekt)*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GW02So230

Motion 2008/09:Ub597 Konfessionella friskolor. Granlund, M., Damberg, M., Malmström, L., Strand, T., Bäckman, R., Lundberg, A., et al. (2008, Oktober 2). *Motion 2008/09: Ub597 Konfessionella friskolor*. Retrieved Februari 9, 2010, from Sveriges Riksdag: http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dok_id=GW02Ub597

Nordlund, S., & Gustavsson, A. (2008, 08 26). *Rudolf Steiners kurser fyller inte måttet*. Retrieved 04 28, 2010, from Svenska Dagbladet: http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/rudolf-steiners-kurser-fyller-inte-mattet_1616723.svd

Nätverk av terapeuter. FRI (n.d.) <http://www.fri-sverige.se/sida316.htm> (2010-06-08)

Personliga berättelser: Sara. (n.d.). *Min historia i och efter sekten*. Retrieved 03 23, 2010, from Liv i Frihet: <http://www.livifrihet.nu/swe/personligt1.html>

Scientologikyrkan: Mikkelsen, J., Wagner, K., Berglund, J., Nylund, S., & Ivarsson, D. (2009, 06 21). *Sydsvenskan*. Retrieved 04 28, 2010, from Sydsvenskan granskar Scientologikyrkan: <http://www.sydsvenskan.se/system/topicRoot/Scientologikyrkan/>

Sektpositiva akademiker: Rodenberg, E. (n.d.). *Sektpositiva akademiker m fl*. Retrieved 01 21, 2010, from FRI-Föreningen Rädda Individen: <http://www.fri-sverige.se/sida265.htm>

Sveriges Riksdag: Motioner. Westerholm, B., Hagberg, L., & Tysklind, L. (2008, september 26). *Sveriges Riksdag: Motioner*. Retrieved mars 12, 2010, from Sveriges Riksdag: <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=410&dokid=GW02So230>

Ockultism.se. (n.d.). Retrieved 04 26, 2010, from Ockultism.se: www.ockultism.se

Scientologi. (n.d.). Retrieved 04 28, 2010, from Scientologi: Förbättrar tillstånd i livet: <http://www.scientologi.nu/index.php>

Stockholms Universitet. (2008, 08 25). Retrieved 04 28, 2010, from Stockholms Universitet: Rektor Kåre Bremers kommentar till aktuella händelser: <http://blogs.su.se/kbrem/Utbildning/kbrem-opRH2Vg6>

Svenska Baptistförbundet. (2010, 04 25). Retrieved 04 25, 2010, from Svenska Baptistförbundet: <http://www.baptist.se/>

Sveriges Riksdag (n.d.) : <http://www.riksdagen.se/>

Tankar för dig som varit med eller är med i ett manipulativt sammanhang. (n.d.). Retrieved 03 23, 2010, from Liv i Frihet: <http://www.livifrihet.nu/>

Utdrag ur ROS stadgar. (n.d.). Retrieved 03 23, 2010, from Föreningen Rådgivning om sekter (ROS): <http://www.ros.org.se/>

Vännernas Samfund i Sverige. (n.d.). Retrieved 04 25, 2010, from Vännernas Samfund i Sverige: <http://www.kvakare.se>

Waldorfskolor: Dahlin, B., Liljeroth, I., & Nobel, A. (2006). *Waldorfskolan-En plats för människorbildning? Slutrapport för projektet Waldorfskolor i Sverige.* Karlstad: Karlstad University Studies.

Wellspring Retreat. (n.d.). Retrieved 03 19, 2010, from <http://www.wellspringretreat.org/>